БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда
үндезилетинген

1955
ЯНВАРЬ
8
СУББОТА
№ 5 (3199)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Бүр черлерде чаа совхозтар (1 арын).

ВЦСПС-ТИҢ СЕКРЕТАРИАДЫНДА: Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге база ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларга профэвилел организацияларының киржилгезинің дугайында (1 арын).

Бүр болгаш куруккан черлерге (1 арын).

М. Банчевников.— Хөрзүн сайзырадыр талазы-биле Т. С. Мальцевтиң чаа аргазын нептередир (2 арын).

В. Соколов. — Колхозтарның ажык-өрулгаларын шын хуваар (2 арын).

Т. Салчак.— Соян Дава (3—4 арынар).

Бурунгу Грециялың улус сөтирери (3 арын).

С. Сөлаан-оол. — Сургакчылаашкын хүннерин өрагалаашкынга ажыглаан (3 арын).

Америк журналиске эш Г. М. Маленковтуң харыларын даштыкыда канчаар көрүп турары (4 арын).

ЛЕКЦИЯ ПРОПАГАНДАЗЫНЫҢ ДЕҢНЕЛИН БЕДИДЕР

Партия чырыдышкынының системазында лекция пропагандазының ужур-тузазы улуг. Лекция—марксисчи-ленинчи теорияга өөренип турар коммунистерге болгаш партия кежигүнү эвестерге дузалаарының эң чугула хевирлериниң бирээзи болур. Баш удур белеткетинген болгаш мергежилдиг номчутунган лекция болза, бот-кичээл-биле өөренип турарларның марксисчи-ленинчи литератураны ажыглап билир болуруңга дузалаар болгаш оларның бүзүрелин база соңуургалын бедидер.

Марксизм-ленинизмни бот кичээл-биле өөренип турарларның саны көвүдээни-биле холбаштыр лекция пропагандазыны улам делгеренгей хевирлиг организастаары, оон идейлиг деңнелин бүгү хемчеглер-биле бедидери партия организацияларындан негетине берген. Партия төөгүзүнүң, политиктиг экономияның, философияның, делегей байдалының болгаш теорияның өске-даа айтырыгларына хамаарышкан бөлүк лекцияларны номчууру болза, бодун шынзыктырган, калбак неп-терелди алган таарымчалыг арга болур.

Лекция номчулгазын план өзугаар системниг чорударын Кызыл хоорайның партия организациязы боттандырып турар. Ында партия төөгүзүнүң, политэкономияның, философияның, ниити эртемниг талазы-биле айтырыгларга хамаарышкан бөлүк лекцияларның номчулгазын организастаан. Аңаа марксисчи-ленинчи теорияны бот-кичээл-биле өөренип турарлар болгаш политшколаларның база бөлүгүнерниң пропагандистери олуржуп турарлар.

Баа-Хем районнуң Сарыг-Сеңге үлетүр комбинадында партия төөгүзүн өөренирнин ийиги чыл-ның бөлүмүнүң пропагандизи эш Чичинин кичээлдерге хынамчалыг белеткенип, беседаны билдингир эрттирип турар. Чамдык айтырыгларны бүдүрүлгениң амыдыралында дириг чижектер биле холбаштырып турары кичээлдерниң сонуурганчыг болур чоруун улам улгаттырып турар. Ол ышкаш Бии-Хем районнуң өөрте 7 чыл школазында политбөлүмде өөредилге база эки тургустуганын демдеглээр херек. Лекция пропагандазында өзижиилгелер өске-даа черлерде бар.

Ынчалзажок партия чырыдышкынының системазында лекция пропагандазын чорудуп турарында улуг четпестер барын демдеглевес аргажок. Партиянын Бии-Хем болгаш чамдык өске-даа райкомнары партия чырыдышкынынга хамаарышкан лекцияларның номчулгазын калбартыр, консультантылар-биле ажылды күштелдирер хүлээлгелиглер, ынчалзажок, оон орнунга «бүгү ниитизи-биле хаара тудар» деп шын эвес принципти барымдаалап, лекция пропагандазын, консультантылар-биле ажылды, марксисчи-ленинчи теорияны бот-кичээл-биле өөренип турарларга удуртулганы болгаш контрольду дыка кошкатканнар.

Лекция пропагандазынга удуртулгада эң чугула сорулга—лекцияларның идейлиг деңнелин чайгылыш чокка бедидерин хөлдырары болур. Ындыг турбуже, бисте барык районнар бүрүзүнде номчутунул турар лекциялар план өзугаар, системниг өвес болгулап турар. Шак ындыг бодунуң мурнунга салган тодаргай сорулгазы билдинмес, дыңнакчыларның билиин база кымнарга канчаар номчуурун өөренип көрбейн номчутунган лекциялар ажыктыг бооп шыдавас.

Ынчангаш, партия комитеттериниң штаттыг-даа, штаттыг эвес-даа лекторлары лекциялар номчулгазынга тускай белеткенип, ажыглаар материалдарын ханызы-биле өөренип көөр ужурлуг. Солунналардан, журналдардан аваа-ла дүжүрүп бижип алган лекциялар болза, лекторнуң бодунуң өзериңге-даа, дыңнакчыларның билиинин немежиринге-даа дузалавас.

Чамдык лекторлар лекцияны кымта, кандыг сорулга-биле номчуп турарын ыңгавас чоруктар база бар бооп турар. Чижээлээрге, чаңгыс-ла лекцияны партийжи активке-даа, өөредилгени чаа эгелеп чоруур аныяктарга-даа номчуп берип турар таварылгалар база ховар эвес. Ындыг лекциялар дыңнакчыларның негелдезин хандырып шыдавазы билдингир. Бистиң лекторларывыс В. И. Ленинниң бөдүүн билдингир сөс-биле чугаалаар херек, масса чоңга эки билдинмес, нарын, коя домактарны, база даштыкы сөстерни ап октаптары чугула деп чугаазын утпаза чогуур.

Лекция пропагандазының чедиишкини лекцияларның тематиказындан улуу-биле хамааржыр. Партия комитеттери болгаш лекторлар бөлүктери лекциялар номчулгазын чорударының планын ажылдап кылырда коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестериң сонуургалдарын боттуулбиле өөреник көөр, чуртта база делегейде болуушкуннарны аңаа холбаштырар херек. Лекторлар болгаш пропагандистер марксисчи-ленинчи теорияны тайылбырлаарда бистиң хөгжүлдевистиң перспективаларын ажыдар, үлетпүрүү улам ынай хөгжүдериниң, көдээ ажыл-агайны шынгыы көдүрериниң талазы-биле партия болгаш чазактың ап турар хемчеглериниң ужур-дузазын көргүзер хүлээлгелиглер. Ол хемчеглер кандыг-бир районнуң, колхозтуң, совхозтуң болгаш машина-трактор станциязының мурнунда боттуг сорулга-биле холбаштыр пропагандалатынар ужурлуг.

Даштыкы политика талазы-биле лекция пропагандазының сорулгазы болза ажыл-агайның социалистиг системазының капиталистиг системадан артык күштүүн, тайбыңны камгалаарынче болгаш улустарның айыл чок чоруун хандырарынче угланган ССРЭ-ниң даштыкы политиказын тайылбырлаары, амгы үеде империализмниң чөрүлдээлерин ажыдып көргүзери, ССРЭ-ниң болгаш улус демократиязының чурттарының тайбын дээш демиселинде чедиишкиннерин чырыдары болур.

Ажылчы чоннуң калбак массаларынга ниити эртем талазы-биле лекцияларны номчуурун организастаары чугула айтырыгларның бирээзи болуп турар. Лекция пропагандазының чугула сорулгазы болза, материалисчи мировоззрениени нептередири дээш демисел болур. Массаларның эртем-билигге чүткүлү улам-на улгадып турар. Партия организациялары массаларның ол чүткүлүн деткиир хүлээлгелиг. Бойдус болгаш ниитилел амыдыралында эң чугула болуушкуннарны тайылбырлаары болза, шажыңга удур эртем пропагандазының үндезин чүүлү болур ужурлуг.

Лекция пропагандазының деннели чүүн-даа мурнунда лекторларның составындан хамаржыр. Партия комитеттери лекторларны шилип алырынга кайы хире кичээнгейлиг болганындан лекция пропагандазының чедиишкини тодаргайлатынар. Ындыг турбуже, чамдык партия райкомнары аваа чогуур кичээнгей салбаанычдан лекция пропагандазы куду деннелге тургустунуп турарының фактылары чамдык черлерде бар. Чижээлээрге, СЭКП Кда-Хем райкому партия чырыдышкынының четкилерин четчелээш, оларны пропагандистер, консультантылар-биле быжыглаан. Ол хирезинде-ле лекция пропагандазы куду деннелде хевээр арткан. Ол чорук лекторларны болгаш пропагандистерни шилип алырынга чогуур кичээнгейни салбаанындан болган. Пропагандист кадрларны камнаары, оларның теоретиктиг болгаш политиктиг өзүлдезинин дугайында сагыш салыры—партия организацияларының эң чугула сорулгазы болур.

Партия чырыдышкынының системазында өөредилгениң бо чылы пропаганда ажылынын улам ынайгы көдүрүүшкүнүнүң, коммунистерниң политиктиг өөредилгезинин шынары улам бедириниң, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинин хөрээн шынгыызы-биле эжижилериниң чылы болур ужурлуг. Лекция пропагандазының калбарыышкынындан болгаш шынарлыындан коммунистерниң, бистиң бүгү интеллигенциявыстың марксисчи-ленинчи теорияны шингээдип алырының чедиишкинин улуу-биле хамааржыр.

Москва. Песчаная кудумчузунда заводка кылган демир-бетон болгаш бетон кылыглардан кылып турар каркас-панель бажыңнарның тудуушкуну болбарып турар. Мында харугда дөрт бажыңнарны тудуп турар. Оларның кайызыгаа алды каът ийи уштарлыг болгаш сес каът төп кезектиг болур. Бажыңнарның чаңгыс аай хевирлиг ажылды шуштурар арга-биле чоруларынга арганы берип турар. Эптелге ажылдарын механизастаан. Бажыңнарның тудуушкунунда чүгле 220 ажылчыннар ажылдап турарлар.

Чурукта: Песчаная кудумчузунда каркас-панель бажыңнарның тудуушкуну.

Фото З. Евзерихиннии.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Албан-хаакчылар бүдүрүлге черлеринче шилчээннер

МИНСК. Минскиниң трактор заводунун эргелел аппарадының 30 ажыг ажылдакчылары бүдүрүлгеже шилчээннер. Техниктиг хандырылга килдизинин агентизи Безбородов газосварщик болуп ажылдап турар. Склад эргелекчизи Меркуль, диспетчерлер Кунцевич биле Смачников слесарь хөрээн шингээдип ап турарлар. Станоктарга ажылдаары-биле шилчээн бүгү албан-хаакчыларга техниктиг өөредилгени организастаан. Оларны дуржулгалыг мастерлер, мурнакчы бүдүрүлгечилер шефке ап турарлар.

Минскийнин автомобиль заводунда бүдүрүлге тускай эртемин ам бүдүрүлгенин 40 ажыг эргиде албан-хаакчылары өөренип турарлар.

Минскинин Чкалов аттыг дериг-херекселдер заводунда, нарын сукно комбинадында болгаш хоорайның өске-даа бүдүрүлгелеринде дыка хөй эргиде албан-хаакчылары ажылчыннар болу бергеннер.

* * *

БУНГУР. Цех конторларының болгаш кол бухгалтериянын дыка хөй ажылдакчылары бүдүрүлгеже ажылдаары-биле шилчээннер. Чижээ, экспериментальный цехинде эргиде бухгалтер Петри өөренікчи фрезеровщик болуп ажылдап турар. Ол-ла цехте токарь хөрээнге эргиде диспетчер Тумайкин, табельщик Гребнева олар өөренип турарлар. Септелге-механика цехинде токарь профессиязын диспетчер Носков шингээдип ап турар. Станоктарже шилчээн бүгү-ле эргиде албан-хаакчылар ажыл нормаларын күүсеп турарлар.

Заводтуң конторазындан бүдүрүлгеже шупту 30 ажыг кижи ажылдаары-биле шилчээн.

(СЭТА).

Куйбышев ГЭС-ке күчүлүг чаа краннар

КРАМОТОРСК. Ново-Крамоторскиниң Сталин аттыг заводу Куйбышев ГЭС-тиң тудугжуларынга кайызы-даа 450 тонна чүк көдүрер ийи күчүлүг кранны белеткеп бергеннер.

Ол краннар күчүлүг турбиналарны болгаш генераторларны эптеп алырынга ажылдаарлар. Олар турган черинден 830 тонна деңзилиг роторну, 430 тонна деңзилиг ажылчын дутуйну болгаш өске-даа ховар кезектерни көдүрүп үндүрер болгаш тургузар.

Ындыг кранның узуну 20 метр, дооразы 8 метр. Чүк көдүртүр чаа механизмнерни сөөртүрүнге 40 демир орук вагоннары хереглетинер.

(СЭТА).

Демир-бетон кезектер заводу

ТЕРНОПОЛЬ. Мында эптеп алыр демир-бетон кезектериниң заводунуң тудугушкуну эгелээн. Ол завод чылдыңна 7 муң кубометр бетонну, беш муң кубометр ажыг демир-бетон кылыгларны, 2500 дөрбелчин метр гипс-бетон кылыгларны, дыка хөй чыпшырар, чазаныр болгаш өске-даа кылыгларны бүдүрер.

План өзугаар завод 1956 чылда ажыглалга кирген турар ужурлуг. Тудугжулар ону бо чылын ажыглалга киирер деп хүлээлге алганнар.

(СЭТА).

ВЦСПС-ТИҢ СЕКРЕТАРИАДЫНДА

Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге база ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларга профэвилел организацияларының киржилгезинің дугайында

Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге, ажылчы чоннар депутаттарының край, область, округ, хоорай, район, көдээ болгаш суур Советтеринге соңгулдаларга профэвилел организацияларының киржилгезинің дугайында доктаалды ВЦСПС-тиң секретариады үндүрген.

1955 чылдың февраль-мартта болур соңгулдалар Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агай бүдүрүлгезинің улам ынайгы өзүлдезинче, бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде күүседиринче, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын экижиринче угланган шинтпирлерин амыдырала боттандырары дээш бүгү улустуң демиселинің байдалынга эртер деп доктаалда чугаалап турар. Соңгулдаларга белеткелдер Совет Эвилели болгаш оон баштааны тайбынын, демократиякың болгаш социализмнің лагери улустар аразынга тайбын дээш, бүгү чурттарга коллективиг айыыл чок чорук дээш, чаа дайынның кыпсыкчыларынга удур демиселди шинтпирлин-биле чорудуп турар байдалдарга эртер.

Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге база ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар совет органнарның ажыл-чорудулгазын улам ынай экижиринге, ажыл-агай болгаш культура тургузуушкунунга оларның организакчы ролун бедиринге, массаларга харылзааны калбартырынга, бюрократизм болгаш ажыл чызыр чорукка удур демиселди күштелдирериге дузалаар.

Соңгулда кампаниязынга идепкейлиг киржирин, ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар соңгулдаларга киришкен турарын чедип алырын профэвилел организацияларынга ВЦСПС-тиң секретариады хүлээткен.

Бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде күүседиринче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн улам ынайгы көдүрүүшкүнүнче массаларның күш-ажылчы эгелекчи чоруун углавышаан, социалистиг чарыштыг улам-на калбартырыг чугуда.

Бүдүрүлгелериниң клубтарынга, культура ордуларынга, библиотекаларынга, кызыл булуннарынга болгаш ниити чурттага черлеринге ССРЭ Конституциязының база эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның конституциязының дугайында, совет ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң капиталистиг тургузугдан артык күштүүнүн дугайында, совет, өзүлүг улусчу демократияның буржуаз демократиядан артык күштүүнүн дугайында, коммунизмни тургузары дээш демиселге совет улустуң хей-аът кириринчизи болгаш организакчызы—Коммунистиг партияның дугайында, бүгү делегей байдалының дугайында лекцияларны, идеткелдерни, беседаларны соңгукчуларга организастаар херек. Соңгулдаларга белеткелдің үезинде соңгукчуларны культурлуг хемчеглер-биле хандырарынга профэвилелдериниң бот-тывынгыр уранчүүлдерин калбаа-биле хаара тудар ужурлуг.

Ажылчыннарның, албан-хаакчыларның, инженерлерниң, техниктерниң, МТС-териң болгаш совхозтарның ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агайның тускай эртемниглериниң, эртем болгаш культура ажылдакчыларының, профессионал Эвилелдериниң бүгү кежигүннериниң соңгулдаларга идепкейлиг киржирин, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге, ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге ажылчын ангының, колхозчу тараачыннарның, интеллигенцияның массаларга хавыяалыг ат-алдар болгаш идегел-биле бараан болуп турар база Коммунистиг партияның политиказын боттандырарының хөрээнге мергежилдиг эң эки төлөлекчилерин соңгуурун ВЦСПС кыйгырып турар. Профэвилелдериндە каттышкан, Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестериң бүзүлбас блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкыннарын берип, боттарының хамаатты хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседир дээрээнге бүзүрелди ВЦСПС-тиң секретариады илереткен.

(СЭТА).

Кур болгаш куруккан черлерже

Казахстанның, Алтайның болгаш Сибирьниң кур болгаш куруккан черлерин шингээдип ап турар районнарында комсомолдуң путевказын ёзугаар келген Москва аныяктарының 14 муң отряды кызымаккай ажылдап турар. Партия болгаш чазак 1956 чылда чаа ажыглалга киирип ап турар черлерге тарылга шелүн 28—30 миллион гектар чедирериниң сорулгазын ам салган.

Баштайгызы ышкаш ам Москваның болгаш областың дыка хөй оолдары болгаш кыстары кур черлерни ажыглалга киирип алырының районнарынче чоруурунуң күзелин илередип турарлар. Бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң комсомол комитеттериндە аныяк патриоттардан билдириишкиннер кирип турар. Январь 4-те найыслалдың чамдык бүдүрүлгелериниге аныяктарның беседалары болгаш хуралдары болуп эрткен.

Оларга чаа совхозтардан шелээлеп келген механизаторлар болгаш аныяк ажылчыннар чүве чугаалазыгар.

Сталин аттыг автозаводта комсомол комитединге элээн каш аныяк ажылчыннардан оларны кур черлерни шингээдип алыры-биле чорударын дилээн болдириишкиннер кирген. Электросварщик А. Демичев оон акызының турары Барымын Казахстанче кадайы-биле кады ажылдап чоруурун шинтпирлээн.

ВЛКСМ-ниң Дзержинский райкомунга 20 ажыг билдириишкиннер кирген, оларның чедизи «Станколит» заводтуң ажылчыннары.

Москва областың аныяк патриоттарындан билдириишкиннер кирери үргүлчүлеп турар. Серпухов районда Алтайның болгаш Казахстанның районнарынче ажылдаары-биле чоруурун шинтпирлээн аныяктардан трактор болгаш тудуг бригадаларын тургускан.

Комсомолдуң Егорьево, Мытища, Кунцево, Кашира болгаш өске-даа райкомнарында дыка хөй билдириишкиннер кирген.

(СЭТА).

Эстон ССР. Эстониуң ус-тывыш чевулелиниң Таллинде «Моод» деп хеп даарап-аргыыр артели эрткен чылын аргып кылган чүүлдериниң 60 чаа хевирлерин кылып үндүрген. Хөрээжен улустуң жакеттери, оолдарның болгаш бичин уруглардың свитерлери, спортчу гарнитуралар эстон национал угулзалар-биле каастатынган. Коллектив эрткен чылдың оналгазын хуусаа бетинде күүсеткен.

Чурукта: Таллинде Харья кудумчузунда «Моодтуң» артелиниң магазининде.

Фото В. Горбуновтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Ленинград. Ломоносов аттыг фарфор заводунуң продукциязы бүгү чуртта билдингир. Ол завод кылаңнаш болгаш кыланнаш эвес кварц шилдерден болгаш фарфордан уранчечен кылыглар кылырының талазы-биле эрткен чылдың оналгазын чедишкиннинг күүсеткен.

Чурукта: заводта хоочун чурукчуларның бирээзи 24 чыл ажылдап турар А. В. Воробьевскийниң каспчараш саваны чуруп турары.

Фото Н. Науменковтуу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Кур черлер шингээдип ап турар районнарда автомобиль орудтары

АЛМА-АТА. Казахстанның кур черлерни ажыглалга киирип ап турар районнарында орудтарның улуг тудуушкуну калбарып турар. Чоокку үш чылда автомобильдиң ийи муң километр ажыг орудтары кылдынган турар.

Бо чылын 590 километр орук ажыглалга кирген турар ужурлуг. Республикада 13 чаа машина-орук станциялары организастатынган. Олар грейдералеваторларның, экскаваторларның болгаш өске-даа машиналарның күүлүг техниказы-биле хандыртынып турар.

Механизастатынган дөрт улуг карьерни (даш, өлзин казар черлер) тургузуп турар. Оларның бирээзи Кустанай области Куш-Мурунның карьери ажылдап эгелээн. Асфальтбетоннарның 6 заводтарын организастап турар.

Орук тудугжуларынга эптеп алыр 70 ажыг бажыңнарны тускайлап берген.

(СЭТА).

Чаа шахталар

ВОРКУТА. Чаа чылдың бүдүүзүнде № 30 шахта ажыглалче кирген. Ол болза, эрткен чылын аваа ажыглалга кирген ийи дугааргы чаа шахта болур. Баштайгы чүс-чүс тонна оттулар үүлүп берген.

«Воркутуголь» комбинаттың № 30 өзугаар туттунган. Оон тудуушкунун шахтазы техниканың сөөлгү аргазын дүргедеткен метод-биле чоруткан.

Чаа бүдүрүлгениң дагжылары үш муң ажыг дөрбелчин метр чуртталга шелүн алганнар, ол бажыңнарда столовая, магазин, уруглар яслизи, амбулатория, хлеб быжырар чер бар. Школа болгаш шахтёржу клуб туттунуп турар.

* * *

УСЬВА. (Молотов области). Шумихиниң хөмүр даш казар черинге 1955 чылдың бүдүүзүнде Усьва 1—2 деп чаа шахта баштайгы хөмүр дашты берген. Хөмүр даш бүдүрүлгези бедик бүдүрүкчүлүг техника-биле хандыртынган.

(СЭТА).

Чаа магазиннер болгаш столоваялар

КУСТАНАЙ. Джетыгарда культура бараваннарының чаа магазини ажыттынган. Ол болза, бо чылыг туткан 20 ажыг магазиннериниң бирээзи болур. Ол ышкаш 18 столоваялар болгаш чайнаялар ажыттынган. Көдээниң тускайжыткан магазиннериниң сайы көвүдээн.

Садыгларның болгаш хей-ниити чеменилге черлериниң тудуглары чаа совхозтарда калбарып турар. Кыска хуусаазының дургузунда маңаа 40 ажыг магазиннер, столоваялар, хлеб быжырар черлер ажыттынган.

1955 чылда садыг бүдүрүлгелериниң капитал тудуушкунунга эрткен чылдан барык-ла 4 катап хей — 30 миллион рубльди чарыгдаар деп айыткан.

(СЭТА).

Чаа машина-трактор станциялары

СЕМИПАЛАТИНСК. Кокпентинский болгаш Чарский районнарда ийи чаа МТС-терни тургузуп турар. Оларга черни тускайлап берген болгаш тудуг материалдарын болгаш дериглерич чорудуп берип турар.

Кур черлерде чаа совхозтар

АДАМОВКА (Чкалов области). Мырынай чоокта чаа чер таарыштырыкчылары, хөрзүн шинчилекчилери болгаш төлевилекчилер районнуң ховуларынга «Бурактальскиниң тараалаң совхозу», «XIX партсъезд аттыг тараалаң совхоз», «Комсомольск тараалаң совхоз» деп бижиктиг шуугайларны кадап каан турган. Олар болза, чаа организастатынар үш совхозтуң төп коъданнарын айтып турганнар. Ам ол черлерже хар кыры-биле орук шейлүп чоруткан болгаш машиналар чоруп турар. Чаа чылдың бүдүүзүнде, демир оруктан барык-ла 200 километр черде турар Бурактальск совхозче автомашиналар станциядан эптеп алыр бажыңнарны сөөртүп эгелээннер. Чазын аңаа улуг эвес суур тургустунар.

Эрткен чылдың чазынында районга организастатынган 4 совхоз чаа ажылагыйларга практиктиг дузаламчыларны кергүзүп турар. Ылаңгыя, Бурактальск совхозтуң чаа көжүп киргеннеринге Адамовск совхозтуң коллективи бодунуң суурундан чуртталга бажыңнарын, конторазы ажыглалга киирип берген болгаш тудуг ажылынга дузалажып турар.

(СЭТА).

ХӨРЗҮН САЙЗЫРАДЫР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ Т. С. МАЛЬЦЕВТИҢ ЧАА АРГАЗЫН НЕПТЕРЕДИР

Совет агробиология эртеми колхозтарныл, совхозтарныц болгаш МТС-терниц калбак практиказынга даянмышаан, кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниц чайгылыш чок өзүлдезин хандырарынга бүгү болдунар аргаларны берип турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү болза, эртем-техниканың чедишкиннерин үлетпурге болгаш кодээ ажыл-агыйга калбаа-биле нептередири болур. Совет эртемденнер болгаш колхоз бүдүрүлгезиниц мурнакчылары биологияның чугула айтырыгларын ажылдап кылыр талазы-биле сөөлгү чылдарда улуг чедишкиннерни чедип алган. Ол чедишкиннер элээн хөй практиктиг айтырыгларны шиитпирлээринге ажыглатының турар.

Хөрүнүңү үнүш-дүжүттүүн бедидер дээш, доктаамал бедик дүжүттү чедип алыр дээш демиселдиц эн-не чугула айтырыгларын шиитпирлээринге колхозчу кодээниц чаартыкчылары болгаш мурнакчылары совет эртемденнерге боттуг дузалажып турар. Курган областың Шадринский районнуң «Ленинниц чагыглары» колхозунга августа болгаш октябрьда болган эртемниц ажылдакчыларының болгаш практиктериниц Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы эртемниц болгаш практиканың кижилериниц сырый кады ажылдажылгазынга тодаргай үлегер чижек болган. Бистиң чүртүвүста алдар-сураглыг колхозчу эртемден, Сталинчы шанналдың лауреады, Шадринскийниц дүржүлга станциязының директору эш Т. С. Мальцев ол колхозка хөй чылда үре-түннелдиг ажылдап келген. Бодунуң колхозунга дүжүттүң үзүктел чок өзүлдезин болгаш ниитиниц ажыл-агыйының бедик орулгалының хандырып турар, хөрүнүңү болгаш тарылгаы сайзырадырының чаа аргаларын ол чогаадыкчы өзу-биле ажылдап кылган болгаш боттандырып турар. СЭКП ТК-ның чыыдырганы чөвүлел хуралга «Ленинниц чагыглары» колхозтуң хову ажылдакчызы эш Мальцевтиң ажылдап кылганы хөрүнүңү болгаш тарылганы сайзырадырының чаа системазын нептередир дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Чер ажылының дугайында эртем, ыланғыя сиген аралаштыр тарыыр система сөөлгү үеге чедир-ле чүгле хөй чылда үнер сигеннериниц дузазы-биле хөрүнүңү үнүш-дүжүттүүн бедидер болур деп санап турган. Ол теория өзүгаар алырга, наңгыс чылда үнер үнүштер боттарының бойдус бот-шынарының күжү-биле ол рольду күүседип шыдавас, олар боттарының чемгерилгезинге хөрүнүңү органиктиг чүүлдерин болгаш тургузуун үрегдөөрин негеп турар. Эш Т. С. Мальцев хөй чылдарның дүржүлгаларынга үндезилээш, хөрүнүңүн үнүш-дүжүттүүн кудуладып, ооң тургузуун үрегдеп турар чүве болза, чангыс чылда үнер үнүштер эвес, а харын хөрүкү чыл бүрүле аңдарып тарыыры болур деп чүвени көргүскен. Чангыс чылда үнер сигеннер-биле бир дөмей хөрүнүңүн үнүш-дүжүттүүн бедидер, ооң тургузуун экижидер болгаш органиктиг чүүлдериниц курлавырын көвүдедир аргалыг болуп турарын фактылар айтып турар.

Эш Т. С. Мальцев үжен ажыг чылдың дургузунда бедик, быжыг туруштуг дүжүтү алырын хандырып турар агротехниктиг хемчегленнинң комплексизин кызымак ажылдап кылган.

Т. С. Мальцевтиң ажылап турары хөрүн сайзырадырының чаа системазында кол чүве чүл дизе, бирги чылда хөрүнүңү 40—50 сантиметр чедир ханы үлүдедип чарары болур, ол болза, дараазында чылдарда эки дүжүт чедип алырын хандырып турар күштүг ханы чартынган чер белеткетингени ол болур. Хоорааллыг аңдартынмаан черни дискалыг лущильниктер-биле үлүдедир. Эш Т. С. Мальцев хөрүн сайзырадыр дугайында бодунуң системазының практиктиг ажылдап кылышкынынче 1949 чылда эгелеп кирген, чазактың шиитпирин өзүгаар «Ленинниц чагыглары» колхозтуң чанында Шадринскийниц дүржүлга станциязы тургустунганы-биле ол 1950 чылда чазактан улуг дуваламчыны алган.

Ол болза, бистиң чүртүвүста бир-ле дугаарында колхоз шөлүнде тургустунган дүржүлга станциязы болур. Станция калбак бүдүрүлге байдалынга хөрүн сайзырадырының чаа системазының шынныын хынап көрүп, эн-не бедик болгаш доктаамал дүжүттүг болуп турар тараалларның, тараа-бобтарның болгаш өзүт-сигеннериниц эн эки культураларын база сорттарын шилип ап турар. Оон аңыда ол станция Мальцевтиң хөрүн сайзырадыр системазын өзүгаар хөрүн сайзырадырының кандыг чепсектери болгаш кодээ ажыл-агый машиналары херектиг болуп турарын үндезилээн. Чалгын, предплужник чок аңдазыннар-биле чаңгы чер чарарын 40—50 сантиметр ханы чорудар.

Т. С. Мальцевтиң ажылап турары хөрүн сайзырадыр амгы үеде бар машиналарны болгаш чепсектерни улам болбаазырадырының айтырыгларын шиитпирлеп турар. Олар ховуларга аңдартынмаан аңгыстарны үлдүреткеш, тараа болгаш чаңгыс чылда үнер сиген культураларын үш азы дөрт чылда тарыыр. Шак ындыг чарылга ол черге хөрүнүңүн янзы-бүрү каттарын барык-ла солуушкун, өскерилге чокка тургузуп турар. Чарган черниц казы экижиир, аңаа аңдарыышкынга бодаарга, хөрүнүңүн тургузуу эвээш үрелгр. Хөрүнге шык доктаадырынга эн-не эки байдал тургустунар. Чазын тараан кызыытасты чарган шөлге сайзырадып өстүрер дугайында Т. С. Мальцевтиң хереглеп турар агротехниказы шак ындыг.

Дүжүт ажаан алдынган соонда күзүн дискалыг лущильник-биле хоорааны 7—8 сантиметр ханы үлүдедир, чазын хөрүнге шык доктаадыры-биле илиртээшкинни кылыр. Бир эвес чаңгыс чылда үнер бок үнүштериниц чаа үнүүшкүннери тывылган үеде дискалыг лущильник-биле үлүдеди чара тырттырар. Бок үнүштер тывылганда июньнуң өзүнде чалгын чок аңдазын-биле 40—50 сантиметр ханы чарар болгаш илиртээшкин чорудар. Чай дургузунда элээн каш дискалаашкыны чорудар. Чайын элээн чаъс-чаашкын болган соонда илиртээр. Августа ийи дугаар чарылганы чалгын чок аңдазын-биле 40—50 сантиметр ханы кылдыр чорудар.

Т. С. Мальцевтиң ажылааны хөрүн сайзырадыр чаа система. Танды районнуң колхозчуларының болгаш механизаторларының олче улуг сонуургалын көдүрген. Тус черниң хөрүннүг болгаш климаттыг байдалларынга таарыштыр хөрүн сайзырадырының чаа системазын бистиң районнуң колхозтары чорудуп турар.

«Кызыл партизан» колхозтуң баштаар чери, ында агроном эш Смирнов ол айтырыгже улуг кичээнгейн салып турар. Алдан гектар шөлдүң аңдарылгазы доозулгуже чедир эн эки механизаторлар чер аңдарып, аңаа үзүктел чокка ажылдаан, агроном аңдарып турган черниң ханызын болгаш шынарын ийи шак болгаш-ла хынап көрүп турган, ол болза, эки түннелди берген. Аңдарган шөлдүң ханызы 30—35 сантиметр болган, ол черни оон куду хандыр аңдарып болбас каъртыг. Хөрүн сайзырадырының чаа системазының бүдүрүлге шенелдезин Бай-Хаак МТС беш колхозтарның бүгү ховуда бригадаларында 500 гектар шөлге чорудар.

Сталин аттыг колхозтуң эш Ойдупаа бригадирлээн ховуда бригадазы Онгар-Ховунуң суггат чок черлериниге база чорудар. Чүс гектар шөлге күскү дискалаашкын чорутунган, аңаа чазын шык базырыышкыны болур, ооң соонда шөлдүң бир ден кезин майның өзезинде, ийиги кезин июньда ханы аңдартынган турар. Аңдарылганың хуусааларының салдар-хамаарылгазын өөренип көөр дээш ол ажылдарны чорудуп турар. «Кызыл партизан» колхоз 1954 чылдың чазынында чингетараа тарылгазынга 120 гектар кур черни аңдарган, 1955 чылдың чазынында ийи дискалаашкынны чорудар болгаш аңдартынмаан хөрүнге кызыытасты, суланы, чиңгетарааны баштайгы ийи культураларны хана-карактап, а чиңгетараа-ны аңаа чажып тарыыр.

Колхозтарның баштаар черлери болгаш тускай эртемниглери 1955 чылда агротехниктиг хемчеглер талазы-биле планны ажылдап кылбышаан, боттарының инициативазы-биле чаа системаның калбак хыналдазын организастаарынче сагыш салып, хөрүн сайзырадырының чаа системазын нептередир талазы-биле көрдүүп турар хемчеглерин олар 1955 чылда боттандырар дээш керээ чарар дугайында МТС-тиң мурнунга негелде салып турар. Т. С. Мальцевтиң системазының калбак бүдүрүлге хыналдазын чорудар сорулга-биле ховуда бригада бүрүзүнге сөөлгү ийи чылдың дургузунда хөрүн сайзырадылгазын чаа арга-биле чорудар шөл тускай тургустунар. Бистер шак ындыг негелдени суггаттыг черлерге боттандырар дээш сорулга салып турар бис.

Дүржүлга чорудары-биле тускайлатынган шөлдү ийи кезек хуваар, ооң бир кезээн аңаа арга-биле, а ийиги кезээн Мальцевтиң системазының аргазы-биле сайзырадып кылыр бис. Тарылгадан эгелээш, ажаан алыышкынның төнчүзүнге чедир хуваатынган шөл бүрүзүнде ажыл хуусааларының болгаш шынар көргүзүлериниц талазы-биле бир дөмей күүсетинген турар үжүрлүг.

Хөрүн сайзырадырының чаа системазын ажыглаарының хөрээнге өзү барымдалаар, аңаа-ла өтүндүрер чорукту болдурбас дээш, чаа системаны чөп ажыглаарынга болгаш ону чогаадыкчы өзүбиле бирде-бирээ чокка өөренип көөрүнге болгаш районнуң байдалынга ажыглатынгыр кылдыр сайзырадырынга практиктиг дузаламчы көргүзөр дээш участок бүрүзүнде агроном быжыглатынган. Бистиң областың кодээ ажыл-агыйының тускай эртемниглериниц алдарлыг хүлээлгези болза, Т. С. Мальцевтиң хөрүн сайзырадыр дугайында чаа системазын янзы-бүрү районнарга ажыглатынгыр кылдыр чогаадыкчы өзү-биле ажылдап кылып турган, чер-черниң байдалынга таарыштыр нептередири болур. Шенелде ажылдарын болгаш дүржүлгаларны хынамчалыг чорудар база чедип алдынган түннелдериниц ылап тодаргай үчүдүн хандырар үжүрлүг.

М. БАКЧЕВНИКОВ,
Бай-Хаак МТС-тиң кол агроному.

Тес-Хем районда

Самагалдай МТС-тиң механизаторлары 1954 чылдың дөртү кварталында 6 тракторлар септээр графикти 134 хуу күүсеткен. Ол ышкаш кодээ ажыл-агый машиналарындан 16 сеялкаларны, тракторнуң 15 аңдазыннарын кылып дужаган.

РСФСР-ниң Дээди Советинге болгаш чер-чер Советтеринге сонгуулаларга алдар болдурган социалистиг чарыш коллективте калбарган. Тракторист Комбужап, токарь Болдышев, дарган Будашкин, слесарь Козырев ышкаш септелгениң хүн онаалдазын 150—200 хуу күүсеп турарлар хөй.

* * *

Районнуң колхозтары 1954 чылда 23 таа кажаалар кылыр тургаш, херек кырында 27 кажааларны туткан. Тудуг талазы-биле Калинин аттыг колхоз (бригадири эш Адыя) мурнакчы болуп турар.

Ол колхоз 22 чурттала бажыңнарын, малдың 8 кажааларын ажыглада кирген. Дус-Хөлдүң эки одарында бирээзинге-ле 500 хой кирер 4 кажааларны кылганы дыка эки. 1955 чылдың тудуунга ыяш белеткеп турар бригада 2 неделяда 753 чудуктарны кезип, оон 625 чудуктарны чонган, 2500 погонометр маңзыны дилген.

* * *

Ленин аттыг колхоз 1954 чылда чаагай дүжүттү өстүрүп, ажаап алган. Колхозчуларның күш-хүнү бүрүзүнге 3 килограмм тараа онаажып турар.

Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглериг болурунга тараажылар хынамчалыг белеткенип, ылаңгыя 975 центнер үрезинни уруп алган, машина хереклерин септеп турар.

Каникулда

Кызыл районнуң Сессерлиг чеди чыл школазының өөреникчилериниң дыштанылгазын организастыг эртпирер сорулга-биле башкылар коллективи культура-массалыг хемчегленниң планын баш бурунгаар чогаадып кылган.

Өөреникчилериниц чаа чылды утказан өлказын декабрь 30-де ажыткан. Дыштанылга үезинде школаның уран-чүүл бөлүмү школачыларга солун концерттер көргүзер. Школачылар «Максимка», «Сылдыс», «Партизаннар уруглары» деп киноларны көөрлер. А. Гайдарның «Тимур болгаш оон командазы» деп номунуң дугайында номчулга конференциязын эрттирер. Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчизи эш Салчак Адыя-биле ужуражылга болур. Элээн хөй экскурсиялар болгаш массалыг кежээлер болгулаар.

К. ХЕРТЕК.

Кызымаккай ажылдап турар

Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруғда турум кино механиги эш Калабин эки ажылдап турар. Айда 10 катап кино-чуруктар үндүрер планныг тургаш, 13 чедир үндүрүп турар.

Эш Калабин үндүрер кино-чуруктарның утказын тайылбырлап берип турар.

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ.

Белбейде уруглар эмнелгези

1954 чылдың январьдан эгелеп ажылдаан Каа-Хем районнуң Белбейде областың уруглар эмнелгези кыска үениң дургузунда биче эвес көргүзүглериг болган. Уругларның туберкулёз аарының ол эмнелгезинде ам 65 оруннар бар, аарыг уругларны читтырып эмнээринге дерилгеен өрээлдер эн таарымчалыг хандыртынган.

Эмнелге кадрлар-биле бүрүн хандыртынган. Ында техниктиг ажылдакчылардан аңыда кол эмчилер безин 2 кижи бар. Белбей эмнелгези чаңгыс чыл иштинде безин 56 уругларны экиртип үндүрген. Эмнедип чытканнар чүгле капыын экирткен эвес, оон-биле кады денги талазы-биле бедик немелдериг болуп турар.

Эмнелгеге 2 ай хиреде чыткан он дөрт хаалыг Апрель Тумак деп уруг 10 килограмм немээн, а ол-ла үеде Күжүгет Катя 10,8 килограмм, Берникова Катя 8,8 килограмм немегилээн. Ындыг чижектерни чежени-даа көргүзүп болур. Экирээн уруглары ап чаныр турар, аңа-иениң талазындан эмнелгениң коллективинге өөрээн сеткилин чүректиң ханызындан илередип турар.

Белбейде областың уруглар эмнелгези бойдус талазы-биле эн таарымчалыг: Каа-Хемниң унунда, долгандыр чараш үнүштерге бүргеткен эки черде тургустунган. Бо чылын уруглар эмнелгезин улам калбартырын көрүп турар.

Чурукта: Белбейде уруглар эмнелгезинин бажыңы.

С. ФЕОКТИСТОВ.

Үлегерлиг почтачы

Кызыл районнуң «Х Улуг хурал» кодээ ажыл-агый артелинде почтачы эш Байыр-оол ажылчы чоннуң чагылгаларын болгаш чагаа бижиктерин саадал чокка чедирип турар.

Эш Байыр-оол чүгле эки ажылдыг почтачы болуп турар эвес, харын үлегерлиг агитатор. Ол чонга солун, ном-дептер номчулгазын болгаш беседаларны кылып, парлалга чагылгазының дугайында тайылбыр ажылын үргүлчү чорудуп турар.

Ол амгы үеде чер-чер Советтерниге болур сонгуулдар дугайында танылыга ажылын ажылчы чоннуң ортузунда чорудуп турар.

К. ОЙДУП-ООЛ.

Бодунуң ажылынга мастер

Өвүр районда «Торгалыг» колхозтуң мал эмчизи Донгак Адыйович Макал-оол 1938 чылдан бээр эки ажылдап келген. Баштайгы ийи чылда санитаркалап, оон 1950 чылга чедир мал эмчизинге ажылдап турган. Бодунуң ажыл дүржүлгазын байытышаан, билиг шинээдип алырыбиле могаг чок орадлажып келгениниң ол ам ветфельдшер эргени чедип алган.

Дус-Даг кодээ Советиниң болгаш «Торгалыг» колхозтуң мал эмчизи эш Макал-оол ол хүлээлгезинде ам 17 чыл чедип турар. Ниитиниң малын өстүрер, продуктулуун бедидер талазы-биле демиселчи болгаш хөй-ниитичи Макал-оолдуң аксеткилдиг күш-ажылын чон мактап турар.

Аарыгларның тыптырынга үлүр баш бурунгаар хемчегленни албышаан, ол дугайында чоннуң ортузунга тайылбыр ажылын доктаамал калбартып турар. Чайгы мал одарларын үргүлчү эргип, кышкы турлагларда ажаалданы экижидерине малчыңнарга сүмени берип турар. Ветфельдшер эш Макал-оолдуң моон сонгаар оон-даа артык ажылдаарынга чон бүзүреп турар.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

КОЛХОЗЧУЛАР ДЭЭРБЕЛИГ БОЛГАН

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» кодээ ажыл-агый артели дээрбе тудуун дөоскаш, ажыглаага кирген. Дээрбе тудуунга колхозчулар Часкал, Шойдан, Барбы болгаш механик Романов олар идепкейлиг киришкеннер.

Дээрбе ажыглаага киргени-биле кады колхоз суурунда хлеб быжырар чер база ажылдап эгелээн. Ажылдап турар бригадалар хлеб-биле хандыртынган болгаш колхозчулар тараазын тыртыргаш, хлебти массалыы-биле быжыртып ап турарлар.

О. СОЧУТ.

Колхозтарның ажык-орулгаларын шын хуваар

Кодээниң ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин күүсетпишаан, бо чылын тараа культураларының байлак дүжүдүн өстүрген. Колхозтар күрүнеге тараа дужаалдазын хуусаа бетинде үзе санашкан, үрезин фондуларын урган болгаш күрүнеге тарааны садып турар. Ам колхозтарда натуралдыг ажык-орулгаларның хуваалдазының үези чоокшулап олурар. Ажык-орулгаларны шын хуваары болза, ажыл-агый политик талазы-биле улуг ужур-дузалыг ажыл болур.

Улус ажыл-агыйының хереглелин эн улуг хемчээл-биле хандырар, колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле улам ынай быжыглаар болгаш колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын бедидер дээш натуралдыг болгаш акша орулгаларының хуваалдазын колхозтарның баштаар черлери организастыг чорудары чугула.

Колхозтар кодээ ажыл-агый артелиниң Уставын өзүгаар бирги ээлчегде натуралдыг болгаш акша орулгаларын күрүнеге ыяавыла дужаалдаларның база МТС-терге натура төлевириниң үзе санажылгазын ылыр ужурлуг. Күрүнеге тараа дужаар хүлээлгезин областың бүгү колхозтары чедишкиниг күүсеткен. Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чылы», Чөөн-Хемчиктиң «Коммунизмче орук», «Искра», Калинин аттыг колхозтары области бир дугаарында күрүнеге тараа дужаалдазын күүсеткен, олар ам чүс-чүс тонна тарааны күрүнеге саткан.

Күрүне тараа дужаарының хемчээлин кудулаткан болгаш тарааны садып алырының өртээн улгаттырган, оон аңыда МТС-териң ажылдап бергенинге зоналар аайы-биле натуралдыг төлевириниң ылгалдыг шыңгыы өртектерин доктааткан. Мурнуку чылдардағы өрелер үндүр бижиттинген. Бо бүгү—кодээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериниче колхозчуларның материалдыг сонуургалын дыка бедиткен. Күрүне мурнунга бүгү хүлээлгелерин күүсеткен соонда, колхозтар ниитиниң үрезин, мал чеми, аъш-чем болгаш дузаламчы фондуларын тургузар. Колхоз бүдүрүлгезиниң бүрүн хереглелинге ол фондулар онза чугула.

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозу хереглээр бүгү үрезиннерин четчелеп, арыглап, дензилеп урган. Үрезиннер акт өзүгаар склад эргелекчизинде дужаатынгы. Чөөн-Хемчиктиң «Большевик» колхозу бүгү хереглезе чогуур үрезин болгаш мал чеми фондуларын четчелээн. Артель баштаар чери бүгү фондуларның, ылаңгыя мал чеми фондунуң шыңгыы учёдун тургузарынче, оларны эки кадагалап, чөп ажыглаарынче кичээнгей салып турар.

Бүрүне мурнунга хүлээлгелерин күүсеткен, ниитиниң бүгү фондуларын тургускан ылаңгыя рынокка садар продуктуларны тускайлаан соонда, колхоз еске арткан продуктуларны колхозчуларның ажылдап алган күш-хүннеринге хуваган турар. Колхозчу бүрүзүнүң ажылдаан күш-хүннериниң шын санын барымдалаш, колхозтарның баштаар черлери ажык-орулгаларның хуваалдазын чорудар. Күрүнеге тараа дужаап турар үеде областың бүгү колхозтары колхозчуларга тараа авансыларын берген. Оон аңыда мал ажылының продукциязын сатканының соонда оортан кирген акша-хөренгиниң түүнүнден акша авансызын колхозчуларга чыл дургузунда берип келген.

Чаа-Хөл, Сүт-Хөл районнарның колхозчулары бир күш-хүнүнге-ле ортумаа-биле 1,5 килограмм тарааны авансыга алган. Тес-Хемниң Калинин аттыг колхозу бир күш-хүнүнге 3 килограмм, Чөөн-Хемчиктиң «Коммунизмче орук» колхозу бир күш-хүнүнге 5 килограмм тарааны база акша бодуу-биле 2 рубльди берген. Ол хөөрге, чүгле авансы-дыр. Бүгү натуралдыг болгаш акша орулгаларының хуваалдазының бүрүн, үзе санашкыны чыл төнчүзүнде доозулган турар.

Чамдык колхозтар колхозчуларның ажылдаан күш-хүннериниң учёду чокка болгаш авансыны берип турган. Ынчангаш дыка хөй колхозчулар ажыр авансы алган. Улуг-Хем районда «Партияның XIX съездизи» колхозтуң 50 ажыг өрегелери авансыны ажыр алганнар, «Күш-ажылдың хостуу» колхоз күш-хүннеринге берзе чогуурундан 182 центнер тарааны ажыр берген. Ол колхозтарның баштаар черлери үзе санаашкыны чоруткаш, колхозчуларның өрелерин төлеттирер болгаш моон сонгаар ажыр авансы бээрин болдурбаза чогуур.

Алган дүжүттүң азы мал ажылының продуктулуунуң учёдун өзүгаар ажык-орулгалар хуваалдазы чорутунган турар. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1948 чылдың апрель 19-тағы доктаалын өзүгаар алдынган продукцияга хамаарыштыр күш-хүннерин санаарының чуруму тургустунган. Алдынган дүжүттүң чогуур хемчээли-биле күш-хүннериниң немей санаашкынын азы үндүр бижиишкинин колхозтар чазактың доктаалын өзүгаар чорудары чугула. Тараа культураларының дүжүдүнүн планын ажыр күүсеткен бригадаларга дүжүт планын олар чеже хуу ажыр күүсеткен болдур, азы ол культураны ажаап өстүрүп тургаш, ажылдап алганы күш-хүннериниң ынча хуузун немей санап бээр. Бир эвес бригада дүжүттүн планын күүсеп шыдаваанда, күүсетинмээн планның хуу бүрүзүнден бир хуу күш-хүннүн, ынчалза-даа 25 хуудан хөй эвезин үндүр бижиир. Колхозта дүжүт планының ортумаа-биле күүселдезинден хамаарыштыр колхозтар күш-хүннериниң немей санаашкынын азы үндүр бижиишкинин чорудуп болур. Күш-хүннеринге төлевириниң шак ындыг принципин бистиң областың колхозтарының хөй кезин боттандырып турар.

1954 чылда Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл, Бии-Хем болгаш еске-даа районнарның дыка хөй колхозтары тараа культураларының дүжүдүнүн планын ажыр күүсеткен, ынчангаш күш-хүннерин немей санап бээрин ол колхозтарга чорудар. Улуг-Хем, Барыын-Хемчик районнарның колхозтарының баштаар черлери дүжүт күүселдезинин дайы-биле күш-хүннериниң санаашкынын болгаш үндүр бижиишкинин чорутпайн турган, ындыг четпестерни моон сонгаар болдурбас херек. Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозу 1953 чылда дүжүт планын херек кырында ажыр күүсеткен хиреэинде күш-хүннерин немей санаваан. Бо чылын колхоз гектар бүрүзүнден 27 центнер дүжүт алган, артель баштаар чери хову бригадаларында колхозчуларга санап берзе чогуур немелде күш-хүннериниң түүнелин үндүрбейн турар.

Колхозтарга кодээ ажыл-агый ажылдарын күүседип турган трактористер, трактор бригадаларының бригадирлери болгаш МТС-тиң еске-даа механизаторлары колхозтарның ажык хуваалдарынга база киржир. Күүсеткен ажылының хемчээли-биле оларга күш-хүннерин санап бээр. Трактор бригадаларының ажылдакчыларынга доктаатынган магадылалдыг минимумдан куду эвес хемчээл-биле күш-хүнүнге тарааны бээр. Бир эвес колхоз баштаар чери колхозчуларга күш-хүнүнге тарааны магадылалдыг минимумнуң хемчээлинден ажыр берген болза, МТС-тиң механизаторларынга база ол ышкаш болур. МТС-тиң ажылдакчыларына дүжүт планының күүселдезинге хамаарыштыр күш-хүннерин немей санап бээр ийикпе азы үндүр бижиир. Ынчалза-даа күш-хүннериниң үндүр бижиишкинин 10 хуудан ажырбас. Күш-хүннериниң немей санап бериишкиниңден аңыда, дүжүттүн планын ажыр күүсеткен дээш колхозтар оларга натура (тараа-биле) немелде төлевирни бээр.

Бригаданың эзеп турар шөлүнде тараа культураларының дүжүдүнүн планын ажыр күүсеткен дээш хову бригадазының кежигүннери пландан ажыр тараа чыылдазының дөрт кезинин немелде төлевирге алыр. Моон алаанда айыткан чурум өзүгаар санап бериишкин чорутнар. Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң бирги хову бригадазы 450 гектар тараа культураларының гектар бүрүзүнден 16 центнер дүжүт алыр планныг тургаш, 27 центнер дүжүттү алган. Ынчангаш бригада пландан ажыр 5950 центнер тараа алган, оон ынай пландан ажыр дүжүттүн дөрт кезинин азы 1487 центнер тараанны бригадага немелде төлевир кылдыр бээр. Күш-хүннерин ажылдап алган бригаданың кежигүннеринге ол хуваатынган турар.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму натура-биле немелде төлевирге еске тараа культураларының дүжүдүнүн планы күүсетингени-даа, күүсетинмээни-даа хамаан чокка чингетарааның болгаш кырлыгараның пландан ажыр ажаап алдынган дүжүдүнүн 50 хуузун болгаш пландан ажыр кыргытынган дүктүн 15 хуузун бээр. Саанчыларга быжыглаан бүгү белүк инектер кызыраан болза, оларга 20—30 күш-хүннерин санап бээр. Иезинден аңылангыже минимумун күүсетпээн колхозчулар немелде төлевир алыр эргежок.

Бо чылын алдынган бедик дүжүт областың дыка хөй колхозтарынга немелде төлевир чорударының аргазын берип турар. Бии-Хем МТС-тиң дирекция чери, колхозтарның баштаар черлери хову бригадаларының кежигүннеринге болгаш трактористерге немелде төлевир тыпсыры-биле шуут үзе санажылгаже кирген. Чаа-Хөл, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем районнарның колхозтары немелде натура төлевириниң санаашкынынче кирип турар. Ол болза, чер ажылының культурازын улам ынай бедидеринче колхозчуларны мобилизастаары болур. Бир эвес колхоз ниитизи-биле дүжүт планын ажыр күүсеп-кен болза, ол колхозтуң даргазы немелде төлевирни база алыр эргелиг. Бир эвес дүжүт планы 10 хуу ажыр күүсетинген болза, аңаа күш-хүннериниң төлевирни тыпсыр болгаш санап берген күш-хүннериниң 25 хуузун акша-биле төлээр. Бүгү тараа культураларының ортумаа-биле дүжүт чыылдазының планы күүсетинмээн болза, чогуур санныг күш-хүннерин үндүр бижиир ужурлуг.

Колхозтар мал ажылының продукциязын пландан ажыр алган малчыныларга немелде төлевирни тыпсыр азы пландан ажыр алдынган хураагынарның 50 хуузун болгаш пландан ажыр кыргытынган дүктүн 15 хуузун бээр. Саанчыларга быжыглаан бүгү белүк инектер кызыраан болза, оларга 20—30 күш-хүннерин санап бээр. Иезинден аңылангыже чедир ажаап өстүрген жулун бүрүзү дээш 10 килограмм тарааны азы 15 кулунну менди өстүргени дээш чылгычы бүрүзүнге 1 кулун бердинген турар. Немелде төлевирни шын санаары болгаш чогуур үезинде тыпсыр болза, ниитиниң ажылынга колхозчуларның материалдыг сонуургалын бедидери базза ниитиниң ажыл-агыйын улам ынай быжыглаарынга арганы бээри болур.

Күш-хүннериниң талазы-биле натуралдыг болгаш акша орулгаларының шуут үзе хуваалдазы ажыл-агый чылының төнчүзүнде, колхозчуларның отчёт-сонгулдалыг азы отчёттуг хуралынга чыл отчёдун бадылаан соонда чорутунган турар. Колхозтарның баштаар черлери ажык-орулгаларны шын хуваар дээш эки белеткенир, колхозчуларның ажылдап алган бүгү күш-хүннерин ылап санаар болгаш бригадалар аайы-биле алдынган дүжүттүн аңгыаңгы үчёдун тургузар, чогуур фондуларны урган соонда күш-хүннеринге бээр тарааның хемчээлин тодаргайлаар. Немелде төлевирге бээр тарааны оон иштинден тускайлаар. Кым эн эки ажылдаан болдур, ол эн хөйну алыр. Ажык-орулгаларның шын хуваалдазын колхозтар болгаш МТС-тер шыңгыы сагыыр ужурлуг. МТС-териң директорлары, оон тускай эртемниглери болгаш колхозтарда партия организациялары колхозтарның отчёттуг болгаш отчёт-сонгулдалыг хуралдарын бедик деңнелге организастыг эрттирер дээш оон белеткелдерин ылалышкын чорудары эн чугула. Ажык-орулгаларны шын хуваар болзувусса, колхоз бүдүрүлгезинге колхозчуларның киржилгези идепкейжиир, оларның материалдыг сонуургалы бедидер, күш-ажылдың организастаашкыны экижиир болгаш колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле улам быжыглаарынга дузалаар.

В. СОКОЛОВ.

кодээ ажыл-агыйының область эргелелиниң оргколхоз киллизиниң начальники.

Бурунгу Грециянның улуг сатириги

(Аристофаннын төрүтүнгениннден бээр 2400 чыл болганынга)

АРИСТОФАН

Чечен сөс болза, эрте-бурун шагдан бээр-ле кижилерни сарыыл киреринин бир чепсээ чораан. Ол сөс чоннуң сеткилсагыжын ханызы-биле коптарган түлүмна чедингир, дээнгир болур.

Мырынай чоокта чаа Бүгү делегейниң Тайбың Чөвүлелиниң сессиязы чыылган болдунуң ажылын доосту. Ол сессия тайбыңны камгалаар, улустарның аразында эп-найыралды быжыглаар деп бүгү делегейниң улустарынга кыйгырыг кылган. Оон-биле чергелештир бүгү делегейниң культуразының төлөөлериниң ой-хүннерин калбаа-биле демдеглеп эрттиреринде чарлаан.

Ында санап адаан кижилериниң аразында бурунгу грециянның шулукчүзү—Аристофанның төрүтүнге-ле 2400 чыл өөн (бистин үеним мурнунда 446—385 чылдар) 1954 чылдың декабрьда демдеглеп эрттиреринде айыткан. Аристофан болза, бүгү делегейге чечен чогаалдың үлегерин бергеннериниң биреези, болдунуң үеинде улустуң талантылыг чогаалчызы.

Бурунгу Грецияга чечен чогаалдың янзы-янзы хевирлери сайзырап келген. Оон соонда чоорту төөгү талазы-биле боттуг үлегерлерге үндезиленип, өске-даа чурттарга ол хевирлер база тыптып келгилээн.

Чечен чогаалдың лирика, драма, трагедия болгаш комедия ышкаш хевирлериниң ыаптыг-ла төрүтүнген чери Греция болур. Өске улустарның чечен чогаалдары грек улустуң чедип алганы ол хевирлериниң үлегерин ап тургулаан.

Бурунгу Грециянын уран чүүлүн ужурдузазы бүгү делегей культуразынга шылгарангай уран чүүл деп үнелевес ужур чок.

Грециянын дээре-дээре шулукчүлери боттарының үелериниң ажык-луза, күзел сонуургалын чырыткылыы-биле илередип чорааннар болгаш уран чүүл, чечен чогаалдың чон-биле ханы харылаалыг болурунун, оларның эрге-ажыын илередириниң чижектерин көргүскеннер. Бурунгу Грециянын трагитиктиг улуг шулукчүлери: Энгельстиң чугаазы-биле «трагедияның адазы»—Эсхил, Софокл болгаш Эврипид олар боттарының трагедияларынга хөй-ниитиниң эрге-ажыын албаты чоннуң сагыш-сеткилин хайындыр айтырыгларны тургузарда сүзүк чүдүлгеге үндезилээн тоолзуг тургузуг хевирлерни ажыглап тургаш, өлдөртүп, үлегерлеп көргүзер турганнар. А комедияларга болза үндезин-политиктиг агитация мырынай-ла ажыы-биле доорт салдынып турган.

Шак ындыг комедия жанрының бир тергиин шилиндек төлөөзи болза, база-ла Энгельстиң үнелеп чугаалааны-биле, «комедияның адазы» Аристофан ол.

Аристофанның чогаал ажылының эгелеп келген үези—афиннериниң кул эдилел демократиязының кризис үези болгаш (бистин үеним мурнундагы 431—404 чылдар) сайгарылга рыноктары чагырып эжелээр дээш чөруткан Пелопонесстер дайынының үезинге хамааржыы турар. Шак ол дайынны улуг-улуг кул эдилекчизи аңгылар болгаш акша-мөнгүн хөрецгиттеннери күзеп сонуургаан, а Афиниң тараачыннары аная хөңнү чок турганнар.

Аристофан ол дайынга дириг-кара хөңнү чок болгаш тараачын демократиязының эрге-ажык сагыш-сеткилинге каттыжып турган. Аристофан 44 комедия бижээн. Оларның чүгле он бири бистиң үеге чедип келген. Оон ол катырынчыг шин чогаалдары чидиг куштүүнүн талазы-биле болгаш хүн-бүрүнүн чугула айтырыгларын көргүзер талазы-биле дыка онзаланчак. Болдунуң үезинин янзы-бүрү чугула айтырыгларын чандыр албас турган. Дайынның талалакчыларын чаныг-сыныш чокка сойгалап, ол ышкаш акша-мөнгүннүн халыынынга караз көзүлбестээр чоруктуң өзүп орарын салба кочулап чораан. Чечен чогаалдың угланынга турган чоннуң эрге-ажыынга хажагай янзы-бүрү агымнарны шыңгыы шүтүмчүлеп келген. Болдунуң үезинде болуп эрткилээн төөгүлүг болуушкуннарга сагыш салынгыр, афиннериниң политиктиг амыдыралын, партияларның демиселин, хоорай биле көдээниң аразында демиселин, философияда, уран чүүлде болгаш чечен чогаалда чаа-чаа агымнарның чөрүлдээлерин болдунуң комедияларынга чидин-биле илередип турган.

Пелопонесстер дайынынга удур бодалын алаан хөй комедияларында көргүскен. Чижээлээрге, «Ахарияне», «Тайбың», «Лиистрата», «Аъттыг кижилер» деп комедияларынга чидин-биле илереткен.

Аристофанның «Аъттыг кижилер» деп комедиязы политиктиг айтырыгларны көргүзеринге үлегерни көргүскен. Ында афиннериниң дайынзырак, ызыгууртан баштыңчызы Клеонга удур, ол ниитилелдин сандарап дүжерин ажыы-биле сойгалап турар. Аристофан афин күрүнеде үүрмек чер эдилекчилериниң бараан акшазының үнелелин улгаттырып, оон-биле чоннуң бүдүрүкчү хостуг ажылын мөлчүп, оларны кулданмышаан аймак-сөөк ылгаар политиказынга удур демиселди чорудуп турган. Ынчангаш ол тайбыңның чалбыыштыг талалакчызы болуп афин күрүнениң хөгжүлдезинин төөгүлүг салым-чолун билириниң шаа-биле өрү көдүрүп турар болдунуң эпохазының культурлуг төлөөлекчизи.

Шылгарангай чогаалчы Аристофан кул эдилекчилери мангыстарның ниитилел хөгжүлдезинге шаптык ужарыштырып турган чоруун баш удур эскерип билгеш, оларны болдунуң комедиязынга чидин-биле илередип чаза шапкан. Оон комедиязы хүн-бүрүнүн чидиг политиктиг айтырыгларындан аңгыда чоннуң чогаадыкчы уран чүүлүнче ханы чоокшулажып холбашкан. Комедияның дылы улустуң үлегер мерген сөстери-биле байлак болгаш ханы уткалыг, билдингир кыдыр бижитингениннден улус массаның ортузунче калбаа-биле нептереп, оларны хосталгаже сорук киирип кыйгырып турар.

Аристофанның комедиязының онза үнелелдиг чоруу болза, оон чидиг политиктиг публицистиказы өзүгаар классиктиг үлегер болур.

С. САРЫГ-ООЛ.

Шулукчүнүң чогаалдарындан үзүндүлер

«Байлактыг» деп комедиядан

(Үшкү эксподийден).

БАЙЛАКТЫГ

Мөгейипкеш, үнген хүннүң херел-чырыын,
Мөргүл чемниг ыдык Паллад хоорайны,
Кекропаның бүгү чурттун байырладым.
Келгеш, ижээнге аалчы боорум ыанчыг-дыр.
Экилерден дезип, төлеп эвим үзүп,
Эге ойлук чоктар-биле эдеріштим.
Эскербейн барган-дыр мен. Хай-ла-дыр ам!
Эрткен ооруум дөмей дагыр болган дийин!
Эчис орук, ынчалза-даа чап-чаа болур.
Шынчы эвес холдардыва киргенимни
Шыны херек, бүгү диптер билип аптар.

ХРЕМИЛ, Байлактыгны долгандыр үнмерлежип келген улусту бүргүлдүр итпишаан:

Өөкнүктерден ойтур шаппас. Чоргуланар.
Өскенинг бир чедиишкинин дыынай сал-ла,
Эзжек кырлап, сырлып келир чүнерил ол.
Эрге-чассыг, буян-биле хүрээлээн-дир.
Мени кым-на мегелепкен! Чү деп мындыг
Мелегейлер бөлүү мени хүрээлепти.

ХРЕМИЛДИҢ КАДАЙЫ, бажыныңдан долдур чүве урган корзинкалыг үнүп келир.

Экивенер, ынак ашаам!

БАЙЛАКТЫГЖЕ

Эн-не кадык болунарам!
Эрги ёзу чаңчыл-биле силерни мен
Эн-не чаагай далган-биле чемгерейин.

БАЙЛАКТЫГ

Па, чү дээш! Чок, чок!
Бажыңымдан караам чайнап үнүп орза,
Бажыңымдан өкээр эвес, шыгжаар ей ол.

КАДАЙ

Чигирзиг чем хүлээп алыр хөннүң чок бе?

БАЙЛАКТЫГ

Ожук чаны, бажыңымга, сөннээр силер.
Ол-дур чаңчыл. Хөлзег шуугаан үнген черже
Маннажыптаал. Катырынчыг шулукчу-даа
Каткы хөөдүп, чыылган чонче тоорук болгаш
Манчы чажып, харын ам-даа соскаваан-дыр.

КАДАЙ

Сээнин шын-дыр. Дескенник-даа сөңүвүстү.
Серинн чайга курлап аар дээш дем-не чораан.

Очулдурган О. Сувакпит.

„Хоойлучу кыстар“ деп комедиядан

(Эксподтан үзүндү).

ХӨДЕЛ КЫС

Бончуг далаш хүндүлелдин чемин кылып чоруптайнам.
Холувуста чырыткылар херектиг боор чадавас он.

Божазы кыстарның баштакчызы.

Ам-даа чүге дыртпакталып турарың ол? Өөрүн-биле
Аъттанырын белеткенем. Театрдан сен үнүп келем!
А бис сенээ хөглүг ырны чаңгыландыр ырлап берээл.
Анга баштай шиитбекчиге допчу сөстү сөглеп берейн.
Угааныгбай мени шииткеш, хөглүг каткым сактып чорзун.
Уран хөглүг мени шииткеш, сактып чорзун.
Арыг чүрээм ханызындан бүгүдээ мени шиидерин
Айыткадым. Биске келген эзлчег бакка киирбезин.
Хөлге-төлге ынчаар дүштү. Бүгүдени шыңгыы сактып,
Хөйнүң ырның шынчы, дурлуг шиитбекчизи болур силер.
Хопчуларны өтүнменер. Өөнүктериниң сөөлгүзү
Хопчуларның бодалында чурттап турар болбазыкпа.

Очулдурган М. Кенин-Лопсан.

О Д А

(„Пагалар“ деп комедиядан)

Мергежилдиг, дуржулгалар,
Арыг сеткил, дорт сорук,
Мерген угаан кымда болдур, —
Аас-кежик база ында,
Чогум чидиг угаан-биле
Чонну сургаар эрге ында.
Аралашкан улузунга,
Ал-бодунга, өөрүнге,
Төрелинге — бүгүдеге
Талептиг бооп, ажылдаар дээш
Чогаалчывыс черивисче
Чоруп олур — база кел чор.
Ханы мерген угаан ында,
Хамык ужур шак-ла ында.

Очулдурган Б. Ховенмей.

Совет-югослав садыг харылзаазынга

1954 чылдың декабрь 20-ден 1955 чылдың январь 5-ке чедир Москвага Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының чазааның садыг төлөөлериниң болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Садыг Министерствозунуң аразында садыг талазы-биле чугаалажыышкыннар болган.

Бо чугаалажыышкыннарның түнелинде бо чылдың январь 5-те Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Югославияның Федеративтиг улус Республиказының аразында садыг болгаш төлевир лугуржулгазынга ат салган. 1955 чылда ийи чурттарның аразында улур-дедир бараанар бержириниң даанзыларын ол-ла үеде доктаатган.

Югославия ССРЭ-ге каустиктиг болгаш кальцижиткен соданы, карбид кальцияны, пеньканы, такпыны, даштыкы хөмүү, этильдиг спиртти, чуга шуугайлар болгаш өске-даа бараанларны чорудар.

Совет Эвилели болдунуң аалчаанде Югославияның экономиказынга чугула чиг-эт болгаш үлетпүр бараанларын—хөвеени, нефтини, нефти продуктуларын, солун саазының, марганец рудазын, антрацитти болгаш өске-даа бараанларны бээр апаар.

Совет таладан айыткан лугуржулгаларга Даштыкы садыг министри И. Г. Кабанов; югослав таладан—Югославияның чазааның садыг төлөөзиниң баштыңы, Югославияның ФУР-нуң күүсекчи вечезиниң кежигүнү Миялко Тодорович олар ат салганнар.

Сургакчылаашкын хүннерин арагалаашкынга ажыглаан

Улус судтарынга сонгулдалар хүнү чоокшулап келген турган. СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкому болгаш райкүүсөм сонгулдалар пунктуларынче болдунуң харыысалгалыг төлөөлерин томуйлап чоруткулаан.

Алдан-Маадыр көдээ Советтиң Калинин аттыг колхозунуң малчыннарының чурттап турары Төн-Хонаш деп черде сонгулда пунктузунга сонгулда арттирер харыысалгалыг төлөөге эш Номужап томуйлаткан. Эш Номужап болза, ам Сүт-Хөл МТС-тиң партия организациязының секретары, оон мурнунда өске-даа районнарга партия ажылдакчызы чораан кижи болгай.

Ынчалза-даа сөөлгү үеде партийжи даалгаларны эш Номужап харыысалга чок көөр апарган. Ол болза, үргүлчү арагалаашкынга хандыкшыыр апарган.

Ол дугайын чангыс чижек-биле көргүзүп болур. Чүл дээрге, эш Номужап эрткен чылдың декабрь 9-та бодунга оналаштан харыысалгалыг даалганы күүседири-биле район төвүнден сонгулда пунктузунче хапкан. Орук аайы-биле колхоз төвүнге барган. Оон ынай баар чери 80 ажыг километр.

Колхоз төвүнден 3 кижи чоруур апарганнар. Оларның бирээзи агитпункт эргелекчизи эш Бавукпан, өскези радист эш Хоолуроол олар. Чоруптарынга шупту белен апарган турган үеде, эш Номужап спирт ан алырын өөрүнге дазскан. Эш Бавукпан шынап-ла 15 шил спирт ап алган.

— Чер аразы ырак-даа, соок-даа-дыр. Бирээзинин аскын ажыдып алза эки эвес бе—деп эш Номужап өөрүнге сүмелээн. Ол-даа чөпүүт ааная-дыр деп дугурушканнар.

Олар эзирти ижипкениннден ол хүн чоруп шыдаваннар. Эртеннде кайызы-даа «улуг азрыг» болганнар. Спирт ам-даа хөй. Оны улаштыр «эмнеиип» ишкеннер. Олар араганы эзирти ишкениннден черге ара хонганнар.

—Эх, соок тур! Эртен сонгулда хүнү болгай. Дүрген хап олурарынга «таарыштыр апкаш» чоруулунар.

Райондан келген сургакчының ол чугаазын ёзугаар сонгулда пунктузунуң агитпункт эргелекчизи-даа, радист-даа улаштыр ижип алганнар.

Декабрь 11. Район төвүнден келир сургакчы-даа, сонгулда пунктузунуң харыысалгалыг ажыл харылаар 2 кижизи-даа читкен. Дүнекиниң 11 шак. Эштер ам-даа чок.

— Оларда сонгулданың чугула документилери бар болгай. Ам чеди шак болгаш-ла бадылаашкын эгелээр... Оларны уткууру-биле бир кижи чорудары чугулаадыр—деп, көдээ Совет даргазы эш Дажы шиитпирлээн.

Ол шиитпирлел ёзугаар коммунист эш Амчыгыр [illegible] хапкан. Дүнекиниң карангызында 40 ажыг километр ырак черни эртип келирге, эш Номужап бо-ла ырлаан, хөөмейлээн кел чораан. Олар ужуражы бергеннер:

— Дарга эзирик бе? Силерде сонгулда документилери бар чүве дидир. Ону дүрген эккээрин менээ даасты— деп, эш Амчыгыр чугаалаан.

— Ох, ол-даа шын-дыр. Документилер бо-ла боор—дээш, бодунуң артып чораан даалының сургакчы дүжүр каапкан.

Эш Амчыгыр ол даалынны сонгулда пунктузунга дүргени-биле чедирип келген. Аная ону үжээрге документ эвес, а 8 шил спирт болган.

Бадылаашкын эгелээриниң шагы уламна чоокшулап келген. Ынчаарга ам Бавукпан биле Хоолур-оолду дилээр ужурга таварышкан. Оларны ол-ла дораан ийи кижи дилеп чоруткаш, тып алган болгаш документилерни олардан эккелген.

Ынчаарга сонгулда пунктузунуң бадылаашкынга организас-техниктиг белеткелин баш бурунгаар эки организастаар ужурлуг турган эш Номужап болза, бодунга оналаштан ол улуг болгаш харыысалгалыг даалганы күүседириниң орнунга, харын шаптыктыг байдалды таварыштырган. Район төвү-биле харылзаа тудар радио ажылдаваан. Улус судтарынга сонгулдаларның чоруп турарының дугайында медээни аът-биле чедирер ужурга таварышкан.

Партийжи даалганы шак ынчаар харыысалга чок көөр коммунистер-биле канчап-даа эптежип болбас.

С. СОЛААН-ООЛ.

КҮҮСЕТИНМӨӨН КЕРӨӨ

Сүт-Хөл районнуң Кызыл-Тайга эге школазының 1954—55 өөредилге чылында одаар ыяжын белеткеп бээри-биле «Большевик» колхозтуң баштаар чери керөө чаргаш мынчага чедир күүсетиндэн.

Колхоз школага 800 кубометр ыяш белеткеп бээр турган, чүгле 130 кубометрни белеткээн, ам школаның одаар ыяжы үзүлген.

Чарган керөөзин күүседип, школаны ыяш-биле хандырар дугайында колхоз баштаар черинин даргазы эш Комбунуң сагыш салыр өйү келген боор.

О. АЛЕКСАНДРОВ.

СОЯН ДАВАА

Т. САЛЧАК

(Уланчызы. Эгези № 1 «Шында».

—Чаа Дежитмаа, мен дээрге, ам хойдан кааш хонукта үнер болдур эвес мен бе!

— Ол канчаарың ол боор? Хойну кым каларар чүвел, а бодуң чүнү кылыр сен?

— Кыштаг септээр, өдек бөлер ей келген болгай. Партия хуралынга-даа, колхозтун-даа хуралынга хүлээлге алганна болгай бис. А ол хүлээлгениң чамдыын күүсетивис. 11 тонна, азы 660 пуд сигенни кышка белеткээр турган, оовусту ажырдывыс. Хой кажаазын септээр, алгыдар! Ону база күүсетивис. Колхозувустуң баштаар чериниң кыштагда чурттарга бажынын тудуп берди. Кыштадыр оттуулар ыяжын өөртүп эккоп берди. Ам хамык ужур бисте. Бистээ-бистээ, кадай!

— Ол-даа шын. Сени чоктатпайы каралтап турган менаан. А сен Даваа эртелеп турган кыштагны барып көр, өдек көрженни бөл, мен-даа кайып ажырар деп мен.

— А кожаарак дүүн менээ ышкаш чедип келзе канчаар сен, коргпас-ла боор сен, але?

— Оо, менги ынчаалдыр хоомай көөр болза кайын боор. Шалбадай албас болзумза-даа, дүүрге-биле бүлгүртүп алыр болгай мен-аан. Дыка сагыш човава — дээш ашаанның чанынга кылаштап келгеш часыткылаан...

— Ойнадым, ойнадым! Сээн эрезинге мен кажаа-даа чигаанмөөн болгай мен-аан —дээш кадайын ошкап каарга, оозу шала хорадаан янзылыг:

— Па, бо канчаарың ол боор, кырган кижи. Уруглар көрүп кагбазын, моң — деп каан хиреде, боду база-ла часып үнер...

— Ча, болзун. Кай бо шайдан ижип, тараалан чап ал. Оон башка аштай бээр сен! Хүн дургузупуң узуну аайлыг эвес, чеди айның эгези-ле болгай.

— Уруглар отугулап кээрге, ачаңар кыштаан белеткээри-биле чоруй барган, а силер школаларга барып даанзыладып алгаш келиңер деп чагаан эвеспе, дээр сен.

— Ол дугайын сагыш човаан хөрээ чок, Даваа. Уругларывысты оттуруп, чуулдуруп, хепкерип, чемгергеш, школазынче чоруудуптар мен. Сен-даа ол дугайында менээ идегеп кагзыңза ажырбас боор оң.

— Ол-даа шын. Сен черле соора чүве чугаалаар эвес сен, кадай. Ча, мен-даа хаптайн. Кожуун, сумудан даргалар келзе, өдек-кыштаг кыла берген деп чугаалаар сен, ылалак! Хойдан черле ырап болбас. Черле чүвениң байдалын көөрге ыт-куш дүшкүүрлүг ышкаш. Оон башка чырык чүндүс-ле коказарак базып чоруурун кым көрген боор.

— Ону база-ла билир мен. Мылдыымны-даа чүктеп, «Аккалымны-даа» эдертип алырым албан. Ам моон-биле үш чылдың дургузунда хойнуң хоюн кадарын келдивис. Сен дээрге кожуун, сумунуң мурнакчылар чыыжынга, азы партиянның район конференциязынга бо-ла хаптар болгай сен. Мен дээрге, хойга артып каан турган чангыс-даа хорамчага таварыштырбаан-на болгай мен! Бөгүн келгеш онза чагып турар апардың, чогум чүү болду моң!

—Чо-ок, чок! Мен, мен аная-ла, серемчиде хорамча чок дээш ынчап турарым ол тур ийин. Сенээ идегевес дээр ужур менде черле турбас болгай-аан. Бээр дынна даан. Колхозувустуң хоюн үш эвес, дөрт чылда кадарын келдивис. — Эргектерин баскаш—1951 чылда 350 төрүүр хой хүлээн алгаш, ол-ла чылдың күзүн 750 хойга чедир өстүрүвүс. Азы 50 хой ийистеди. Ол күзүн 350 төрүүр хой артырын алгаш, хураганнарын дужаап бергеш кыштаткаш, 1952 чылда хойнуң шиити саның 800 башка чедирдивис, азы 100 хой ийистеди. Эрткен чылын 350 төрүүр хойну база-ла 800 башка чедирдивис, бо чылын база-ла ындыг. Азы колхозка каттышкаш 1750 хойну немей өстүрүп бергендир бис. Бодувус база-ла он ажыг хураганнарны шаңналга алдывыс. Ол дээрге ийлээн кызымаккай ажылдаанывыста деп чүвени тайылбырлаан хөрээ бар дешпе, кадай!

— Дая-даа дыка-ла ада берди, чугааланып олуруп бээривиске болур чүве бе, моң?

— Хойну таптыг ажаар болза үр-даа болбайн, шоолугла улуг карылга үндүрбейн дыка хөй санныг кылдыр өстүрүп болур. Агарның болун оон делгем ховуларын, шаап өскен Шара-Нуурну, Божалы, Бүүрээни, Ор-Бүүрээни, Кара-Шатты, Ямалыг даан болгаш ховузун, Чаа-Хөлду, Дус-Хөлду, бо мынчаан алгаш көөрге, он-он мун хойну өстүрүп болур.

— Мындаа маңза чоруда зоотехник Бөдүрээжик бистиң бо черге чүгле саны хөй эвес, а оон-биле кады шынары эки, чиңге чүнүг хөй дүк бээр хойну база-ла өстүрүп болур дээр чораан. Чүү деп бодай-дыр сен, Даваа?

— Ол-даа ылап болгайаан. Бис ийниң кадарын турарывыс. хой чүгле арай бооргда 2 килограмм 400 грамм дүк бээр-дир. Ол хире дүктү эки ажаарга бээр, ол чокка оон-даа эвээшти бээрин билир-ле болгай бис. А ол эки уксаалыг хой дээрге, 6—8 килограмм, кошкар дээрге 13—14 килограмм дүктү бээр чүве дээни кай. Нарын чүннүң, дүктүң өртээ, бистиң бо черниң аная хоюнуң дүгүнден ийи катап үнелиг болгай.

—Охаай, кай ындыг чүве-дир аа! Кандыг арга-биле бистиң бөдүүн хоювусту сегидип алыр, дүгүн канчаалдыр шынаржыдар, көвүдедир чүве боор?

— Мындаа зоотехник чугаалаан-на болгай. Бистиң бо черниң кадыг дүктүг кыс хойларын, эң мурнай «Прикос» дээр, оон соонда шак ол кошкарларын төлүп Алтайның мериное кошкарлары-биле каттыштырарга бүгү нарын чүннүг хой оон тыптыр чүве дээни кай.

— Ха-ак, биске ындыг кошкарлар болза. Кожуун мурнунга тургусса кандыгыл, саналдап көрзүнээ кандыгыл, Даваа?

— Кандыг боор! Ол дугайында саналды киирген бис. Бо чылын бистиң колхозка ындыг кошкарлар келир чүве боор ийин.

— Хойнуң уксаазын сайыырадырда, кошкардан өске база-ла хөй ажыл херек. Чылыг кажаа ыяавыла албан. Ол хамыктың бир дугаарында. Кажаанның иштин кезээде кургаг, арыг-шевер болдурар. Шак ындыг байдалды тургузар болза, хойну ийгүш айлар үеинде оолдадып алыр. Ийи-үш айлар үеинде төрүүнген хураган кышка чедишкен, семис, шыырак бооп келир. Оон кадында, чылдың дөрт эргилдезинде одарын таарыштырар, хойну изитте алыспас. Немелде сиген, минералдус, кужур белеткээр, суггадын хандырар, улуг харны далбый-биле аштаар, өйүнде эмнээр, чуур болгаш оон-даа өске.

—Бо-ла бүгүнү кылып-ла турар болгай бис. Ындыг болза-даа, хоювустуң уксаазы ам-даа хиреліг, дүгү-даа кадыг, бодуг-даа биче... кандыг-аайлыг чүве боор, Даваа?

— Ам удавас зоотехник келир, кичээл эрттирер. Оон айтырып алыр бис. шүве, кадай! Мен бодаарымга, бодувустан хамаржыры-биле кады, мээн үстүнде чугаалаанын ышкаш-аан, кошкарда ужур бар. Өске областардан арыг ханныг бүдүрүкчүден чагыза чогуур... Мен-даа хаптайн, Дежитмаа.

—Ындыг-дыр. Дыка орайтавайн чедип келир сен. Мен хүндүс хөөреп турзумзаа, шала карангылай берзе корга бээр... Базырыма чыдарынга, ана шору болдур мен ийин. Артында эрес-даа, орлан-даа, апаар, ха-ха!

Даваа базырында хөнекте шайны ийи аякты улаштыр аартан алгаш, өгден үне халаан. Кадайы Дежитмаа ашаан үдеп катташ, өөнге дагыр киргеш уругларын оттуруп чыдып калган.

* * *

Даваа кыштаанга хүнзедир ажылдаан. Хой кажаазының иштин коптарын, күзүн чедип кээрге белеп кылдыр кургаг өдек чадып, кажаанын кырында чадагай черлерин дуглагылап, чурту дескиндир он ажыг өдек оозалааш, кыжын одаар чамдык көргеннерни аңдарып, дүндерип бо чылын чаа тудуп каан олурар бажыңының кырын довурактап, кышка белеткээн сигеннерни кажаалап, оон-даа өске ажылдарны кылган. Хүн баткан... Даваа аъттангаш аалынче углай сидирт-ле дээн.

Ырактан көөрге өөнүң чанында чиикара турган. Дежитмаа хойларын база-ла чандырып келген — кидин-не кажаалап турган. Бо кандыг-аайлыг чүве ирги? Мындыг орайда келир кымнар боор? Ырактан көөрге Наксы-оол, Комбу, Сувак... Эзэнин чоокшулап олурарын билгеш, «Аккал» бо-ла огланып келген, кудуруун ол-боже шывадаап, өөрүннинге шыдавайн улуй каап, эзеп, чылганып каап, көрдүп бе, улустар келгилээн дээн ышкаш маңнап олурган...

— Кым келди? Кожуун даргалары бе, азы оон өөрү бе, Аккал? Чугаалап көр!

Аккал, улам шурап, огланып, Даваанын буттарын чыттагылап, өгже кара-маң-биле салгаш, оон дагын маңнап кээп, шоваалаан турунда билбейн чораан өгге чедип келгеннер. Хой кажаазынче көөрге, кожуундан келген дарга, Наксыл-оол чоокшулап келгеш:

—Эки-и эш Даваа! Чаа, кайы хире чурттан тур силер моңар, эш Даваа? — дээн.

— Эки-и, эки, дарга! Чүгээр-ле тур бис аа! Мал-маган-даа менди чаагай. Мынаар чүү тур ирги?

— Онза солун-даа чүве чок тур. Мындыг орай кааа чордунар? Мен демин-не келгеш, силерни маңнап олурдум. Хөрөөм бар болгаш орук аайы-биле уругларыңарны школадан эккелдим. Үнер айда эгелээр сургуулунуң белеткели кылдыр барып пионер чыыжынга чорааннар эвеспе.

—Оо, кай, ындыг-дыр аа. Четтардым, дарга. Болар школа дээш дөзер эвес, шагда-ла ыыаар барып эгелээннер. Башкызыбиле таныжып, ном-нам ап чораан чүвелер. Кадайым Дежитмаага хойну дагыып каап, өдек-кыштаг аайлап чордум. Чаа, кожуунда оон ынай солун чүү тур ирги дарга?

Шала ырак-узак болгаш чүве шоолуг-ла дыңнавас болур-дур. А сонуургал дээрге улуг-ла боор, а даргаларның морлап кээри-даа ховар боор чүве-дир. Шынын чугаалаардан өске, чүү дээрлээн — дээш, өске даргаларже караан чивеш кыынын каан.

— Солун чүве дээрге хөй-ле. Маңаа даштыгаа-ла чугаалажып турып бээрге шала эпчок, өгге бараа кандыг ирги, эш Даваа?

— О-ок, кончуумну аарай. Харын чүү деп чүве боор? Өгже-өгже — дээш, боду мурнап кире халаан.

— Шала өрү, өрү, даргалар. Каям, уругларыңарга сандайдан.

—Онза солун чүве дээрге, үнер айның бирде (азы сес айның) Москва хоорайга Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгези болур. Шак анаа бистиң райондан 12 кижи барзын дээн — деп кожуундан келген даргa тайылбырлаан.

—Ооха-ай! Ындыг-дыр аа, а анаа чогум кымнар барып болур ирги, кымнарның үлегерин делгээр чүве ирги? Бистиң областан шак ындыг магалыг, чаагай чүвеге кым тавзржыр ирги? Даргалар шайлаан бе? Шайдан хайындыра каалтайн — деп, Даваа чугаалаан.

Соян Даваа катырымзапкан, бирде тура халып, бирде олура каап, аная-ла аңгадаан турган.

—Шай-даа канчаар, шагда-ла Дежитмаа хайындырган, ишкен, чигген бис. Мөгүдеве, эш Даваа!—деп кижиниң демгилери оожургадып каан.

— Москвага ажыттынар көдээ ажылагый делгелгези дээрге, аная-ла сагыш чок чүве дээни-кай. Делгелгениң хереглээриниге безин онаан берген девискээри 207 гектар бар чүве дээни-кай. Оон кырында 300 ажыг давильон-азырлар болгаш орулар туттунган чүве дээни-кай. А чамдык азыр бажыннарның бажында кадап каан шиитериниге чедир 97 метр—деп, Наксыл-оол чугаалаан.

Соян Даваа ону дыңнааш, магадап, кайгап олургеи:

(Төнчүзү 4-кү арында).

Америк журналиске эш Г. М. Маленковтуң харыыларын даштыкыда канчаар көрүп турары

АКШ-тың чагырыкчы бөлүктеринде мөгүдәзшкин

НЬЮ-ЙОРК. Ч. Э. Шаттың айтырыгларына эш Г. М. Маленковтуң харыылары АКШ-тың чагырыкчы бөлүктеринде мөгүдәшкенин хайныктырган. Америк парлалга Г. М. Маленковтуң харыыларының дугайында дыннадыгны чарлаш, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының чугаалааны әң чугула байдалдарны оюп кааптарын орадашканындат ол чорук илерип турар.

«АКШ-тың бедик дужаллыг төлөәлекчилери медеглелди соок өзу-биле хүлөәп алган... Күрүне департаментизи албан өзузунуң тайылбырларын бәәриндан ойталаан» деп Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң вашингтон корреспондентизи демделеп турар.

«АКШ-тың даштыкы политика төлөәлекчилери Ыракы Чөөн-чүк айтырыгларын шиитпирлөәр дугайында чугаалажыышкыннар чорударынга Советтериниң белен чоруун дагын илереткенин соок өзу-биле көргеннер. Олар совет даштыкы политиканы премьер Георгий Маленковтуң Чөөн болгаш Барыын чүктериниң ужуражыышкынын коммунистиг Кыдаттың долу киржилгези-биле чедип алыр дээн орадажыышкыны кыллыр бадыткап, ону «тайылбырлаашкынның бөлүүн каталтаашкыны» кыллыр көргеш хүлөәвөәннер...» деп «Нью-Йорк таймс» солунуң Вашингтонда дипломаттыг корреспондентизи Уэггонер демделеп турар.

Г. М. Маленковтуң чырытканы улустар аразының айтырыгларының бүгү бөлүүнден америк парлалганың Ыракы Чөөн-чүк айтырыгларын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлеп таарыштырарынга хамаарыштыр нургулай тайылбырлап турары солун тур. Ол хирезинде комментаторлар ыныг янзылыг чугаалажыышкыннар аңыг бербес деп бүзүредирин орадажып турар.

Герман айтырыг талазы-биле бодунуң бодалын Г. М. Маленковтуң медеглелинге чүгле хөй эвес солуннар удурланыштыр салырын орадажып турар.

Чижөәлөәрге «Нью-Йорк геральд трибюн» солун «орус премьернин амгы хүн айтырылының эң кол үүлү болза, АКШ-тын болгаш Совет Эвилелиниң аразында харылзааларны экижидериниң негелдези кыллыр Барыын Германияны чепсеглөәр талазы-биле хемчеглери соксадырып оон негөөни чадап чок» деп санавышаан, оон-биле кады герман айтырыг талазы-биле Совет Эвилелиниң саналларында барыын талакы күрүнелерге чажыртынып турар дээр аянныг «айыыл-биле» коргударын орадажып турар. Совет Эвилелинин сорулгазы «Барыын-чүкту чарыллырары болгаш аңаа салларны чедирери» болур деп бадытковышаан, ол солун барыын талакы чурттар «чангыс эпти чүткүлдүг чедип алыр ужурлуг» деп бижөөн. Ол үүл дээрге, америк дипломатиянын дылыгла АКШ-тың политиказының угланыышкынын согур өзу-биле өдерип салгаар дээн ол тур.

«Нью-Йорк тамс» солун январь 3-тө үүл парлааш. Г. М. Маленковтуң харыыларын майда, тодаргайлаарга париж дугуржулгаларын бадылаан таварылгадың дөрт күрүнелериниң чугаалажыышкынарының дугайында француз премьер-министр Мендес-Франстың бакА сурагжаан саналынга удурланыштыр тургускан. Чугаалажыышкыннар дугайында саналды «лондон болгаш париж дугуржулгаларын бадылаарын хандырарынга өң өкі чылдактарның бирөзи кыллыр» ажыглаанын ук солун аргажоктан миннип турар.

Америк журналиске Г. М. Маленковтуң харыыларының дугайында англи парлалга

ЛОНДОН. Америк журналист Ч. Э. Шаттың айтырыгларына Г. М. Маленковтуң харыылары Лондонда улуг сонуургалды хайныктырган. Ол харыыларның дугайында дыннадыг Лондонга орайтап-даа четкен болза, орай үнер солуннарның хөй нуруузу январь 1-де оларны парлаан, ынчалзажок тайылбырлар бербөөн. Чижөәлөәрге, «Дейли экспресс» солун харыыларны көскү черлерге парлаар дээш бирги арнын катап чыскааган.

Англияның даштыкы херектер министерствозу тускай тайылбырларны кылтылаан.

Г. М. Маленковтуң Женева чөвүлел хуралының дуржулгазын барымдалааш, Ыракы Чөөн-чүкте туруп турар чөвүлдөәлерни шиитпирлеп таарыштырарынга хамаарыштыр дипломаттыг чугаалажыышкыннарга байыр чедирее чогуур дээрзинин дугайында медеглелинге хамаарыштыр Англияның даштыкы херектер министерствозунуң төлөәлекчизи «Женева чөвүлел хуралы ажыктыг болган» деп билинген.Оон ынай англи чазак Ыракы Чөөн-чүкте дүшкүүрлүг байдалды кошкадырын күзеп турар деп айыткан хирезинде-ле ол амгы байдалда «ыракы чөөн-чүк херектериң чугаалажыры» чедиишкинниг болуру чегей-ле деп бадыткаан.

Дөрт улуг күрүнелериниң чазактарының баштыңнарының аразынга чөвүлел хуралга чедирип болгу дег чугаалажыышкынарның дугайында айтырыгның талазы-биле эш Г. М. Маленковтуң харыызынга хамаарыштыр даштыкы херектер министерствозунуң төлөәлекчизиниң медеглөөни болза: «Бистиң политикавыс премьер-министриниң болгаш даштыкы херектер министриниң медеглелдеринге хөй удаа тайылбырлатынып келген». Париж дугуржулгаларын үзе бадылагыже чедир дөрт күрүнелериниң кандыг-даа чөвүлел хуралы болдунмас деп чугаалап турар албан кижилериниң харыыларын ол төлөәлекчи дапкырлавышаан, англи чазактың «күштүң туружундан» политиканы чорудар дээр күзелин дагын онзалап демделөөн. Ынчаарга париж дугуржулгаларын бадылаары дөрт күрүнелериниң чөвүлел хуралын, база герман айтырыг талазы-биле чөвүлел хуралды аңаа-бир хей чүве болдуруштары мырыңай иллен-не болгай.

Январь 2—3-түн бүгү солуннары Г. М. Маленковтуң харыыларының талазы-биле даштыкы херектер министерствозунуң айыткан тайылбырларын парлагылаан. Чамык солуннар чүгле Ыракы Чөөн-чүк дугайында айтырыгны онзаландыр демделеп турар.

Оон-биле кады солуннарның хөй нуруузу Ыракы Чөөн-чүктүң айтырыгларынның талазы-биле дипломаттыг чугаалажыышкыннарга хамаарыштыр англи чазактың таарымча чок хөөнүн боттарының эгелериндe демделеп турар.

Француз парлалганың бижип турары

ПАРИЖ. Парижтин бөгүнгү эртенги солуннары эш Г. М. Маленковтуң харыыларына боттарының тайылбырларын көскү черлериндe парлагылаан.

«Фигаро» солун: «Совет дипломатиянын боалдары үүү болурул база Чөөн болгаш Барыын чүктериниң аразынга чугаалажыышкыннарның перспективалары кандыг болурул?» деп айтырыг салып турар. Оон-биле кады ук солун париж дугуржулгаларын бадылаанының түнелинде чугаалажыышкыннарның перспективалары экижөөн дээр аянныг үнделзилзөр барымдаа чок бадыткалды деткирин орадажып турар. Ол-ла турушту еске-даа барыын үзелдиг солуннар база деткип турар.

Ол харыылар «совет даштыкы политиканың кол үүлдерин илередип турар», ынчангаш «оларны барыын чүктүң хемчеглери-биле холбаштыр ССРЭ-ниң амгы туружу кандыг болурул деп айтырыгны дүвүрөөзин-биле салып турар барыын чүктүң дипломаттары ыяк өөренип көргеп» деп «Комба» солун бижип турар.

Ыракы Чөөн-чүк айтырыгларының талазы-биле чөвүлел хуралды чыылдырар аргалыг деп «Фран-тирер» солун санап турар. Индий-Кыдатка тайбынны доктаадып тургускан чөвүлел хурал Германия талазы-биле чөвүлел хуралга хүлөәп алдынган шиитпирниң түнелинде чыылдыртынган деп ол солун бижөөн. Европа талазы-биле чаагай үре-түнелдиг чөвүлел хурал Азия талазы-биле чугаалажыышкыннарны чорутканының түнели боop база болур.

Париж дугуржулгаларын бадылаан соонда чугаалажыышкыннарның болдунар аргалыының дугайында чугаалар-биле герман милитаризмниң камгалакчылары боттарының үүлгедиишкиннерин чажырарын орадажып турарлар деп «Юманите» солуннуң даштыкы политика хайгаракчызы Пьер Куртад бижип турар. Ынчалзажок париж дугуржулгаларын бадылаан соонда герман айтырыг талазы-биле Чөөн-чүк-биле чугаалажыышкыннар соруулга-бодал чок үүл болур ийик деп ол автор бижөөн.

«Теленьюс» деп америк агентилелдиң төлөәлекчизинге Маленковтуң харыылары бо талазы-биле кандыг-даа чигзиниишкинни болдурбайн турар; улустар аразының айтырыгларын, хамыктың мурнунда Германия дугайында айтырыгларны АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның талазыңдан чангыс талаланчак шиитпирлөәри дөрт күрүнелериниң чөвүлел хуралынга айтырыгларны таарымчалыг шиитпирлөәриниң аргазын болдурбас дээриниң орадажыышкыны-дыр. «Дөрт күрүнелериниң чөвүлел хуралынга хамаарыштыр улустарга хоозун бүзүредигни нептередип тургаш ындыг политиканы чорудуп болбас» деп чүвени Маленков толаргайы-биле онзалап демделөөн.

ПАРИЖ. «Юманита-димаш» солун америк журналиске Г. М. Маленковтуң харыыларында «Бүгү делегейге тайбын дугайында чугаа чоруп турар» деп чүвени онзалап демделөөн.

«Теленьюс» деп америк телевизор компаниязының директорунуң адды айтырыгларына Г. Маленков декабрь 31-нин кежөзинде харыылавышаан, чугаалажыышкыннарның болгаш кожа-келбөө догунаашкынның политиказы күштүң политиказын ашкан турары-биле оортан хамаарышкан бүгү-ле үүлдерни кылырына Совет Эвилелинин күзелдинин базадагын көргүскен. Совет күрүне ажылдакчызының ол медеглели каш шак болган соонда улуг чангыланыышкынны хайныктырган деп ол солун бижөөн.

Америк журналиске Г. М. Маленковтуң харыыларын дугайты Кыдат хөй-ниитиниң улуг сонуургалы

ПЕКИН. «Теленьюс» деп телевизор болгаш кинохроника компаниязының вашингтон бюрозунуң эргелекчизи Чарльз Эдвард Шаттың айтырыгларына ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. М. Маленковтуң харыыларын «Женьминьжибао» солун бөгүн кеску черлериндe парлаан.

ШАНХАЙ. Америк телеграф агентилелиниң корреспондентизиниң айтырыгларына эш Маленковтуң харыылары кыдат хөй-ниитиниң талазындан улуг сонуургалды хайныктырган. «Цзэфанжибао» солун эш Г. М. Маленковтуң харыыларының текстизин дүүн долузу-биле парлаан.

Шанхайда улустуң радиостанциязы эш Маленковтуң харыыларынга улуг кичөөнгейни салып, оларны каш-даа удаа дамчыткан.

Ч. Э. Шаттың айтырыгларынга эш Маленковтуң харыыларын бөгүн Шанхайның «Вэньхуэйбао», «Синьвэньжибао», «Лаодунбао» солуннар парлагылаан. Эш Маленков бодунуң харыыларынга делегей байдалының ханы анализин берген деп «Вэньхуэйбао» солун бижип турар. Барыын талакы үш күрүнелер улустар аразының чугула айтырыгларын, хамыктың мурнунда Германия дугайында айтырыгны чаңгыс талаланчак шиитпирлөөрин орадажып турарын эш Маленков айыткан. Ынчангаш дөрт күрүнелериниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайты улустарга хоозун бүзүредигни кылын тургаш, ындыг чаңгыс талаланчак политиканы чорудар аргажок деп чүвени ол солун айтып турар.

Совет Эвилели болгаш өске-даа тайбынга ынакшылдыг чурттар база бүгү делегейниң улустары улустар аразының маргылдаалыг айтырыгларын шиитпирлөөри-биле улуг күрүнелериниң чөвүлел хуралын чыылдырары дээш саналдан турарын ол солун бижөөн. Ынчалза-даа ындыг чөвүлел хуралды дайын хөөнүүнүң байдалында чорудар арга чок деп ук солун оон ынай бижөөн.

Тайбынны чүгле париж дугуржулгаларынга болгаш америк-чанкайшичи кереге удур шиитпирлиг демисел-биле камгалап ап болуру биддингир дээрин ол солун түннеп бижөөн.

«Улустар ам онза серемчилелдиг болур ужурлуг!»

СОФИЯ. Ч. Э. Шаттың айтырыгларына ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. М. Маленковтуң харыыларының дугайында «Работническо дело» солун бөгүн мурнуку үүлдү бижөөн. Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктун эң кол чыыгаанны болза чамык америк бөлүктериниң адаан негекчи борыын-герман армияны катал тургузарынче чорудуп турар угланыышкыны, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрүп турары база Совет Эвилелин болгаш тайбынга ынакшылдыг өске-даа күрүнелерни долгандыр америк шериг базаларының четкизин тургузуп турары болур дээринин дугайында Г. М. Маленковтуң сөстерин ол солун онзалап демделөөн.

ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразында харылзааларда дүшкүүрлүг чоруктун ол кол чыыдагаанын чайладыры делегейниң улустар аразында харылзааларынга дүшкүүрлүг чорукту чайладырынга улуг кидигни бөөр болгаш ол чорук Чөөн болгаш Барыын чүктериниң улустарының амыдыралчы эрге-ажыктарынга таарыштыр турар болур. Ол болза Европаның болгаш бүгү делегейниң тайбынының болгаш айыыл чок чоруунун эрге-ажыктарынга алыышындан эргежок чугула болуп турар. Улустар болза делегейниң чаа дайынының айыылындан хосталган турар ужурлуг деп «Роботническо дело» солун үргүлчүлеп бижөөн.

Бүгү делегейде тайбынга ынакшылдыг улустар агрессчи бөлүктериниң кандыг-даа овузуннарынга, оларның чаа дайын авантюраларының планнарынга улур онза серемчилелдиг болур ужурлуг. Тайбынны болгаш улустар аразының айыыл чок чоруун хандырарының эрге-ажыктарынга таарыштыр бүгү чурттарның улустарының күжениишкиннерин каттыштырарындан артык чугула сорулга ам чок деп ол солун түннеп бижөөн.

(СЭТА).

Ханойга шериг парады болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы

ПЕКИН, январь 2. Ханойдан Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң медээзи-биле алырга, Вьетнамның Демократтыг Республиказының чазаа республиканың найыслалынга ээп келгенин таварыштыр январь 1-де шериглериниң парады болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы аңаа болган. Демонстрацияның киржикчилери президент Хо Ши Минге, Вьетнамның ажылчы чоннар партиязының чиңгине секретары Труонг Шинге, премьер-министриниң оралакчызы Фам Ван Донгка, Вьетнамның улустуң армиязының кол командылыкчызы Во Нгуен Зиапка изиг байыр чедирип турганнар.

Чыскаалга 100 муң ажыг кижи киришкен.

(СЭТА).

Синьхуа агентилели чанкайшичилериниң Чидириглериниң дугайында

ПЕКИН, январь 1. Синьхуа агентилелиниң дыннадып турары болза, баш бурунгаар медээлер-биле алырга КҮР-нуң улустун-хосталга армиязының кезектери 1954 чылдың январь 1-ден декабрь 30-га чедир үениң иштинде Чөөн Кыдаттың районунга чанкайшичилериниң 39 самолёттарын аңдара аткан. Чанкайшичилериниң 92 самолёттары бертинген, бир ужудукчу бодунуң самолёду-биле КҮР-же ужудуп келген.

Оон ангыда, бо-ла үениң иштинде улустун-хосталга армиязының кезектери ниитизи-биле 33 шериг суднoларны сугже дужурүп киирген болгаш үрегдөөн, чанкайшичилериниң 12 артиллерия туруштарын баскан. Артиллериянын 15 бооларын, 1 понтон пристаньны, ок-чемзектиң болгаш кывар үүлдүн 6 складтарын база командылал черинин 4 пунктуларын узуткап чок кылган.

Улустун-хосталга армиязының кезектери 21 суднoларны, 420 ажыг улуг бооларны, хөй пулемёттарны болгаш винтовкаларны, 26 муң ажыг патроннарны болгаш улуг боо октарын, 14 радио тургузуларын хунаап алган.

Бо үениң иштинде чанкайшичи шериглериниң 376 солдаттарын, офицерлерин өлүрген болгаш балыглаан, 2646 кижини тудуп алган, 123 кижи улустун-хосталга армиязынче шилчип киргеи.

Айыткан үениң иштинде Чжэцзян можунуң эрик кыдыы, Тоумыныштань, Тяньоу болгаш Цзянроу ортулуктар хосталынган.

(СЭТА).

ССРЭ-же баар деп турарының дугайында Нерунуң медеглели

ЛОНДОН, январь 3. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Калькуттадан дыннатканы болза, Индияның премьер-министри Неру бо чылын Совет Эвилелинге баар деп турарын парлалга конференциязынга медеглөөн. Индий парламентинин дараазында болур, апрельде доостур бюджеттиг сессиязының соонда баар деп бодап турарын Неру чугаалаан.

(СЭТА).

Индияда чаа электростанциязы

ДЕЛИ, январь 3. Сатледж хемге бир аңгаар гидроэлектростанцияны ажылдадып эгелөөн. Чаа станцияны ажыглалга киргеин-биле Индия 48 муң киловатт электри күжүн немей алыр.

(СЭТА).

Нью-Йоркта ажыл соксадыышкынның дугайында

НЬЮ-ЙОРК, январь 3. Юнайтед Пресс агентилелиниң дыннатканы болза, Нью-Йорктуң чүк автомашиналарының 1200 ажыг чолаачылары болгаш дузалаар ажылчыннар чаа чыллың хүнүнде ажыг соксалыышкынын чарлаан, ол ажыл соксадыышкынны хоорайга бөөр дээн чимистер болгаш ногаалар дужаалгаларынын 60 хуузун соксадыр чыгап турар. Ажыл соксалып турарлар ажыл төлевирин улгаттырарын негеп турар.

(СЭТА).

Баарын Германияда америк шериглериниң маневрлары

БЕРЛИН, январь 3. Берлин радиозунуң дыннадыы-биле алырга америк өжелел шериглер Карлоруэ районунга чаа чылды маневрлар-биле эгелөөн, маневрлар январь 31-ге чедир уламчылаар. Америк командылалдың медеглели-биле алырга маневрларга аар танкалар биржир апаар.

(СЭТА).

АКШ-тыа эндере чепсеглениишкин

НЬЮ-ЙОРК. «Юнайтед стейтс ньюс энд уорлд рипорт» деп америк сеткүүл шериг ашаландырыышкынының дугайында айтырыгны АКШ-тың конгрезинге ам чугаалажып көөр деп турарын холбаштыр үүл парлаан, ында чугаалап турары болза, 1954—55 бюджет чылында шериг керөөлериниң түүн эртөөн чылдың керөөлериниң түүнүн деннелинден 3 катаа ажыр болгаш өлөөн каш миллиард доллар чедер.

Чепсеглениишкинге чагыгларның ниити түүнүн барык-ла чартыы хире—улам хөй чагыгларны ужар-чүүл үлетпүү алган деп сеткүүл демделеп турар.

(СЭТА).

Америк генералдың медеглели

НЬЮ-ЙОРК, январь 3. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Сеўлдан дыннадып турары болза, АКШ-тың штабтар начальниктериниң каттышкан бөлүктер даргазы Рэфорд Сеўлда чедип келгеш, бир эвес Кореяга дайын чорудулгаларын катап чорудар апаар болза, Каттышкан Штаттарның чепсектиг күштери атомнуг боо-чепсекти ажыглаарындан дадагалзавас деп медеглөөн.

(СЭТА).

СОЯН ДАВАА

—Ана бистиң Агар ховувус-биле дөмей чыгыы-дыр аа, а бажыңнарының белиин тандыга дөмейлөөрден өске чүве бар деппе — деп, кайгаан олурган.

—А бисте шында-ла тандының белиинге, далайның теренинге дөмейлөөриниңден өске чүве кайыын турар. Ону черле барып көөрүнүң аргазы бар-ла боор але, даргалар? Чогум кандыг кижи баар чүве боор? — деп Даваа аңаа-ла шыдаавайн олурган. Ол аразында, өөнүң өзөн кирип келирге, дарганың-даа сөзүн дыннавайн, дыннаанын оозунга хөөреп олуруп берген.

—Дарганың солун чугаазын дыннаар-дыр, адырам Даваа,—деп каарга оозу совсай хонгаш:

— Ындыг-ындыг — дээш уйчу болуда шак ынаар мөгейип көрүнгеш, алешдаа дивейн туруп бөөр.

— Бистиң областан мындыг кижилер баар — деп кожуундан келген даргa чугаазын уламчылай бөөрге, өг ишти ыржым-на барган.

— Бистиң вожавыс Эрзинден «Чаа оруктун» колхозчузу Кашка Дамбаның чедиишкинин аңаа делгеп көргүзер.

—Кай, бо чылгычы, демгин бир Овазтының эжи, мөөн-биле чажыт Дамба ышкажыл. А оон кандыг ындыг, чонга көргүскү дег чедиишкини болгулаар чүвел моонар, даргa?

— Ону аңаа-ла даштындан көөрге хирелиг боор, а таптыг хынап, чоогундан көөрге шору болдур эвесте. 1952 чылда 113 беден 113 кулуннарны, 1953 чылда 90 беден 90 кулуннарны колхозка камгалап берген болгай.

—Оо! Ол дээрге аңаа-ла чок дээн ышкаш чүл. Шында-ла ону делгевейн, кымны делгээр боор. Ол-даа ылап таарышкан-даа, аас-кежиктиг-даа кырган-дыр.

—Мынчангаштың областың мурнундан баар кижиниң бирөзи Дамба Кашка — дээш эргөөн базын каар.— Ол ышкаш Тандыдан хойжу-Оюн Ноокай, Кызылдан Куулар Чываа дээн ышкаш база Бии-Хемниң эки ажылдыг «Кызыл тараачын», Тожунуң «Май 1», Чөөн-Хемчик районунуң «Кызыл тараачын» колхозтары, Шагаан-Арыг МТС болгаш оон-даа өске.

Ол аразында, Соян Давааны топтап көөрге, кижин шала доңгайып алган, мунгараан янзылыг олурган.

— Бо кинчап баардың. Даваа?

—Чок, чо-ок, аңаа-ла боданып олур мен, даргалар. Чажыргаш-даа канчаар, бистиң райондан кижи баар-ла боор, але? Кым барза эки ирги дээш, ону бодап олур мен ийин.

— Мунгарап олурганынны ам чап-чаала билдим! Билгештиң харыылаарым болза, мындыг. Райкомга база райкүүскомга чугаалашкаш, силерни база-ла ол делгелгеже чорудар деп бодадывыс — деп, даргa чугаалаан.

— Кай мени бе? — деп ийи холдарын хөрөөнге бет кылдыр каккаш, кайгаан-даа, өөрген-даа ышкаш, кадайынче көрүп, аалчыларже көрүп, Даваа шала ацгаган айтырган.

—Ийет-ийет! Эш Даваа силерни чорударын дугуржүп каан бис. Ону дыннадыр дээш кара албан-биле келдим.

Соян Даваа тура халааш, катыра каан, шала ангадаксай берген тургаш:

— А мен, мени чордур дээрге, көргүскен чүвем бар эвес, чазыг болбайн барбас ирги бе, даргa? — дээн.

— Сен чүве көргүспөөн болза, кым көргүскен боор. Колхозувус тургустунгандан бээр, ам дөрт чыл болду. Бо аразында 2700 хойну өстүрүп, азырап бердинер. Оон артык ак-сеткилдиг ажыл кайда боор.

— Ол дээрге, колхозчу хүлөөлгем-дир ийин, даргa.

—Харын хүлөөлгени ак-сеткилдиг күүседи, хөйнүң херээ дээш карак кызыл ажылдап турар боорунарга, мурнакчы дээш ындыг бодал төрүтүнүп келген болгай. Мурнакчы эвес мен дээриңер шала нарыыдаары чөп-ле. Ындыг-даа болза, таптыг хынап көөрге, хоюнарны шагда-ла кышка белеткеп алган-дыр силер. Кажаа септетинген, өдек-өөлче бөлдүнген, магадыап курламырлаан малдың чеми белеткетинген, бодунар олурар бажыңчыгаштыг, хураган чыдар кажааны, оттулар ыыштыг белеткеп алган-дыр, силер... Оон артык канчаар боор, эш Даваа?

— Даргалар бир тээ ындыг шиитпир үндүрген чүве болза мен-даа чүү дээр мен. Магадап, ханы чүрөөмден четтиргенимни илередиримден өске чүү боорлаан. Четтирдим, даргалар — дээш оларның холдарын аңаа-ла алгыртыр туткулап каан.

—Че кадай! Аас-кежин-дир. Москваны ам-на көөрүм ол тур. Чүү-хөөвүсту белеткевес болза хоржак — дээш, Даваа дүвүрей-ле берген.

—Че, деп чүн боор! Москваны көөр болганында, мен база-ла сенден-даа артык өөрүп ор мен. Ангадавайн, чогум кажан чоруурун айтырып алзыңза кандыг кижи боор сен — деп Дежитмаа сагындырып каарга, демгизи ам харын орталаныц эгелөөн.

— Шында-ла, даргa, чоруурy чогум кажан чүве боор? Мен арай хей черге талажып, девидеп турар эвес мен бе?

—Делгелге сес айның бирде ажыттынар чүве болгай. Ам чеди айның он. Дарый-ла хап орза кем турбас. Үш хонгаш, районга чедип келир эвес бе. Ыяк белеткенип алыр херек. Мен-даа хаптайн. Силернин-биле кады баар Бодамбай сугга кире дужер мен. Таныыр боор сен але.

— Таныыр-таныыр, Калинин колхозунда ашак-ла болгай... Аа, даргаларга шайдан, эт чемден белеткей шааптар чүвеин але! Бичө манай кааптар силер бе? — деп кижиң улам-на сүртөөн, бирде хуунар, бирде ченгин көдүре каап, дер-бузу шаалап аңа буругайныр-ла турган...

—Ажырбас-ажырбас. Мен-даа хаптайн. Шай сускун-даа кай баар! Соонда, соонда, чаа менди чаагай — дээш, даргa өгдеп үне халааш, чиик-каразынга олура каап чоруй:

—Хожудап болбас, дораан-на хап келир силер! Менди чаагай—дээн соонда машинаны хирт-ле дээн.

Даваа, Дежитмаа, уруглары—шуптуль өгден үнгеш, дарганы үдеп каап, машина ажыт кире бөөрге даштыгаа кезек хөөрешкеш, ол-ла дораан белеткенип эгелөөннер...

Судтуң залындан

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунга бөлүк самчыгдакчылар барык 2 чыл иштинде туруп, колхозтуң улуг, биче малын сагыштыы-биле самчыгдап келгенин илереткеш, оларга кеземче харыысалгазын хүлөөткен.

Х. Дадар-оол колхозтуң даргазынга 1952 чылдың февральдан 1954 чылдың март айга чедир ажылдаан, Т. Матпын-оол колхоз баштаар черинин даргазының оралакчызы болгаш чылгы мал фермазының эргелекчизи турган, Д. Шыырап-оол колхозтуң ревизия комиссиязының даргазы турган, Ф. Кызыл-оол мыйыстыг бода мал фермазының эргелекчизи турган.

Үстүнде ады үнгеннер колхозтуң баштаар черинин кежигүннери болуп, колхозтуң ажыл-агыйын 2 чыл иштинде удуртуп келген үезинде боттары аразында бөлүглежип алгаш, көдөө ажыл-агый артелиниң Уставын даржызы-биле үреп, колхозтуң учёт-отчёдун сагыштыы-биле баксырадып, боттарының хуузунда эрге-ажыктарын хандырар сорулга-биле хөй-ниитиниң өнчү-хөрөңгизин районнуң мал талазы-биле тускай эртемниглериниңден болгаш район организацияларындан кандыг-даа айтыышкын чокка 25 саар инекти, 4 шарыны, 6 аътты болгаш 14 баш шөөр малды өлүрүп, эътке хередеп, колхозчуларга болгаш хуу кижилерге садып турганнар.

Дадар-оол 3 саар инекти соп чөөн болгаш 5 саар инекти хуу кижилерге болгаш колхозчуларга саткан. Дадар-оолдуң самчыгдаан малының ниити өртөө 13.936 рубль болган. Маспын-оолдуң самчыгдаан малы: 6 аът, 5 инек, 10 серге болгаш 3 ирт, оларның ниити өртөө 13.902 рубль, Шыырап-оолдуң самчыгдаан малы: 11 инек, оларның ниити өртөө 18.810 рубль. Кызыл-оолдуң самчыгдаан малы: 5 инек, оларның ниити өртөө 8550 рубль. Самчыгдакчыларның колхозка таварыштырган когаралы шупту 57.199 рубль.

Ук когаралды область судунуң үнүүшкүнүг ажык суду илередип тыпкаш, кемниг херекти үүлгеткен херектеннерни «күрүне хей-ниитиниң социалистиг өнчүзүнүң болгаш хамаатыларның хуу өнчүзүнүң камгалалын күштелдирер дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-ги Чарлыының 4 үүлүн өзугаар хөреңгизин хавырбыштаан, Ховалыг Ховалыгович Дадар-оолду, Донгак Бады Шыырап-оолду кайызын-даа 10—10 чылда, Түлүш Чалгырович Маспын-оолду 8 чылда, Федор Чалгырович Кызыл-оолду—3 чылда эдип чазаар күшажыл лагеринге хоругдап шииткен.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Харысалгалыг редакторнуң 3—62, харысалгалыг редакторнуң оралакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда болгаш агитация, көдөө ажыл-агый, культура болгаш амыдырал киллистериниң болгаш бухгалтериянның—3—65, харысалгалыг секретарының 4—98, иштики информация, чагаа, үлетпүү транспорт киллистериниң—3—88.

ТС—01507. Культура өргелелиниң типографиязы